

ks. Albert Warso, Radom - Lublin

BISKUPIE PIELGRZYMOWANIA DO RZYMU SŁUGI BOŻEGO BISKUPA PIOTRA GOŁĘBIOWSKIEGO

Wstęp

Dnia 2 listopada 2000 r. minęła 20 rocznica śmierci Sługi Bożego bp. Piotra Gołębiowskiego (1902-1980), którego proces beatyfikacyjny obecnie toczy się w Rzymie¹. Warto więc w tym kontekście spojrzeć na jego biskupie wyjazdy do Rzymu - stolicy chrześcijaństwa, miejsca śmierci i grobu Apostoła Piotra i miasta - rezydencji Następców Piotra. Gdy 24 października 1980 r. bp Piotr Gołębiowski przyjmował wracających z pielgrzymki do Rzymu przedstawicieli duszpasterstwa rodzin, zacytował słowa Piusa XI, które usłyszał przy jakiejś okazji w czasie swoich rzymskich studiów. Papież miał powiedzieć, że *pierwszy raz do Rzymu jedzie się z obowiązku, a następnie już z potrzeby serca*².

Bp Gołębiowski w swoim życiu przebywał sześć razy w Rzymie. Pierwszy pobyt (kilkietapowy) stanowiły studia na Uniwersytecie Gregoriańskim. Trwały one od 1923 do 1928 r. Mieszkał wtedy w Papieskim Kolegium Polskim³. Należy nadmienić, że w okresie studiów przyjmował w Sandomierzu święcenia diakonatu i święcenia kapłańskie. Już jako ojciec duchowny sandomierskiego seminarium, wracając w wakacje 1935 r. z pracy duszpasterskiej wśród Polaków w Jugosławii, odwiedził Rzym i *przyniósł specjalne błogosławieństwo papieża Piusa XI dla seminarium sandomierskiego*⁴. Następne cztery pobyty bp. Piotra Gołębiowskiego w Rzymie przypadły na lata jego biskupiej posługi. Ich opis będzie stanowił treść niniejszego artykułu. Biskupie pobyty P. Gołębiowskiego w Rzymie zostaną podzielone na dwie części. W pierwszej zostaną omówione wyjazdy z okazji wizyt *ad limina Apostolorum*. Szczególnie obszernie - ze względu na atmosferę wyjazdu - zostanie przedstawiony wyjazd biskupa do Rzymu w roku 1973. W drugiej zaś części zostaną przedstawione wyjazdy okolicznościowe. Dla całości obrazu należy dodać, iż bp. P. Gołębiowskiemu nie pozwolono udać się na obrady Soboru Watykańskiego II.

1. Wizyty *ad limina Apostolorum*

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku mówił: *Wszyscy biskupi mają obowiązek składania co 5 lat Biskupowi Rzymskiemu sprawozdania z powierzonej sobie diecezji, według formularza danego przez Stolicę Apostolską (kan. 340 § 1). Wszyscy i poszczególni biskupi w rok, kiedy mają obowiązek składania sprawozdań, powinni przybyć do Rzymu dla uczczenia grobów Św. Apostołów Piotra i Pawła i stawić się u Biskupa Rzymskiego (kan. 341 § 1)*⁵. Wizyta ta, w czasie której następuje nawiedzenie grobów apostolskich - jak podaje M. Zurowski - nie stanowi samej tylko pielgrzymki, jest też wyrazem uznania władzy aktualnego następcy Piotra, a także jest okazją, by zdać relację, by

poinformować Stolicę Apostolską o sprawach swojej diecezji⁶. Biskupi byli zobowiązani do modlitwy w bazylikach św. Piotra i św. Pawła, do wpisania się tam do ksiąg i złożenia ofiary. Otrzymane zaświadczenia o nawiedzeniu grobów mieli dołączyć do sprawozdania diecezjalnego⁷.

20 lutego 1968 r. - po śmierci ordynariusza sandomierskiego bp. Jana Kantego Lorka - Paweł VI mianował bp. P. Gołębiowskiego administratorem apostolskim diecezji sandomierskiej z wszystkimi uprawnieniami przysługującymi z prawa biskupom rezydencjalnym⁸. Pomimo wielu zabiegów władz kościelnych, strona państwa nie wyrażała zgody na mianowanie go ordynariuszem diecezji i nie doczekał się tego zatwierdzenia. Sandomierz stał się więc jedyną stolicą biskupią w Polsce centralnej, w której rządził nie ordynariusz, lecz administrator apostolski⁹. Jednym z obowiązków rządcy diecezji było odbywanie co pięć lat wizyt *ad limina Apostolorum*.

W rok po mianowaniu bp. P. Gołębiowskiego administratorem apostolskim diecezji, w 1968 r., biskupi polscy udawali się do Rzymu w celu złożenia wizyty *ad limina Apostolorum*¹⁰, jednak i wtedy bp Gołębiowski nie otrzymał paszportu. Była to kolejna forma represji, jakiej go poddano¹¹.

a) wizyta w 1973 r.

Z kolejną wizytą *ad limina Apostolorum* biskupi polscy udawali się w roku 1973. Wtedy także bp Gołębiowski prosił władze o wydanie mu paszportu. 17 września złożył wymagane dokumenty w punkcie paszportowym w Sandomierzu z prośbą o czasowy wyjazd do Rzymu w okresie 15 października - 15 grudnia tegoż roku¹². Wydział do Spraw Wyznań Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach zwrócił się 2 października 1973 r. do USW w Warszawie z poufną prośbą o ustosunkowanie się do petycji biskupa¹³. Zespół wojewódzki w Kielcach, 5 października, negatywnie zaopiniował możliwość wyjazdu bp. Gołębiowskiego¹⁴. Do 9 października kierownictwo polityczno - administracyjne województwa kieleckiego nie przedstawiło swojego stanowiska¹⁵. Z kolei dyrektor USW, Aleksander Skarzyński, pisał 9 października do Teodora Palimąki, kierownika Wydziału Administracyjnego KC PZPR, iż *Urząd (...) biorąc pod uwagę całokształt działalności bpa Gołębiowskiego, wypowieda się za zezwoleniem w/w na wyjazd do Watykanu, gdyż ewentualna odmowa wydania paszportu wywołałaby ujemne reperkusje zarówno w kołach kościelnych w kraju jak i w Watykanie oraz wpłynęłaby negatywnie na postawę bpa Gołębiowskiego*¹⁶.

Sam biskup zapisał zaś, iż *niespodziewanie otrzymał paszport*¹⁷. Mógł więc po 38 latach wyjechać do Rzymu (w roku 1973 przypadała 50 rocznica pierwszego jego wyjazdu do Wiecznego Miasta). Przebywał w Rzymie od 8 listopada do 5 grudnia 1973 r. W związku z faktem, że był to pierwszy po wielu latach wyjazd biskupa do Wiecznego Miasta, zarówno on sam, jak i jego kapelan bardzo dokładnie opisywali każdy dzień tej podróży.

Ks. Stanisław Michalski z Rzymu informował bp. Gołębiowskiego o wysłaniu zaproszenia, podpisanego przez bp. Władysława Rubina i potwierdzonego przez władze konsularne PRL, także dla jego kapelana¹⁸. Oprócz zaproszenia od bp. Rubina administrator apostolski diecezji sandomierskiej miał też *oficjalne wezwanie z Kongregacji do Spraw Biskupów*¹⁹. W innym piśmie ks. Michalski pisał do biskupa: *Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji gotów jest do wszelkich usług, aby przygotowywana podróż Waszej Ekscelencji i Jego Kapelana do Rzymu oraz pobyt w Italii wypadły jak najbardziej pomyślnie*²⁰.

Wyjazdowi bp. Gołębiowskiego do Rzymu w 1973 r. towarzyszyła nieklamana radość kapłanów i wiernych świeckich, którzy cieszyli się z faktu, że pasterz Kościoła sandomierskiego może wreszcie wypełnić pragnienie serca i kanoniczny obowiązek²¹. Na dzień 1 listopada biskup pomocniczy Walenty Wójcik skierował komunikat do dziekanów diecezji i rektorów kościołów sandomierskich zawiadamiający o wyjeździe bp. Gołębiowskiego do Rzymu, a także o terminie uroczystego pożegnania w katedrze przed wyjazdem²². Już 3 listopada w kaplicy Seminarium Duchownego w obecności bp. W. Wójcika, przedstawicieli Kapituły Katedralnej i przybyłych kapłanów miało miejsce pożegnanie wyjeżdżającego biskupa. W czasie krótkiego nabożeństwa przemówił dziekan alumnatu Adam Zając, a następnie rektor ks. kan. Stanisław Sygnet. Odpowiadając na słowa pożegnania bp. Gołębiowski ukazał pielgrzymowanie do grobów Apostołów jako najmilszy obowiązek biskupa. Powiedział też: *z radością i wzruszeniem podejmuję ten słodki trud*²³. Następnego dnia miało miejsce uroczyste pożegnanie administratora apostolskiego przez duchowieństwo i świeckich w sandomierskiej katedrze. O godz. 9 bp Gołębiowski sprawował Mszę św. W homilii biskup pomocniczy ukazał rys historyczny biskupiego pielgrzymowania do Rzymu i podkreślił rolę papieżstwa we współczesnym świecie. Pasterz sandomierski w swym przemówieniu wspominał, że łaskę możliwości wyjazdu zawdzięcza Maryi Wspomożycielce wiernych. Po rozbudowanej procesji z darami ofiarnymi przemówili wierni, dzieląc radość biskupa i prosząc o modlitwę i o oddanie czci Chrystusowi w osobie Jego Namiestnika Pawła VI. Po zakończeniu Mszy św. w zakrystii zgromadzili się ci, którzy chcieli jeszcze indywidualnie pożegnać bp. Gołębiowskiego i przekazać swoje prośby²⁴.

Następnego dnia, 5 listopada, miał miejsce wyjazd bp. P. Gołębiowskiego z Sandomierza. W podróży towarzyszył mu kapelan ks. mgr Tadeusz Wójcik, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu. Administratora apostolskiego żegnali w jego rezydencji pracownicy kurii diecezjalnej z bp. Wójcikiem na czele. Z ramienia Kapituły Katedralnej w drodze do Warszawy towarzyszył wyjeżdżającym ks. kan. dr Michał Koziół, rektor sandomierskiej bazyliki. Pociąg międzynarodowy z Warszawy do Wiednia odjeżdżał według rozkładu jazdy o godz. 17.37. Na peronie znalazła się ponadto grupa diecezjan, którzy chcieli jeszcze raz pożegnać swego biskupa. Byli tam m.in. o. Benedykt Matejkiewicz, opat cystersów z Wąchocza, ks. dr Józef Wójcik, administrator parafii Suchedniów, ks. dr Stanisław Makarewicz z Opoczna, Siostry Służki z matką generalną Heleną Dąbrówką i przełożoną prowincjalną z Sandomierza na czele²⁵.

Rankiem (przed godziną ósmą) 6 listopada pociąg zjechał na dworzec Wiedeń Południowy. Na peronie oczekiwali polscy księża, wśród nich ks. dr Bonifacy Miązek. Biskup udał się do Księży Zmartwychwstańców, u których się zatrzymał. Tam odprawił Mszę św. i po krótkim odpoczynku w godzinach popołudniowych udał się na zwiedzanie Wiednia. Był też na Kahlenbergu, w kościele obsługiwany przez Księży Zmartwychwstańców. Nazajutrz po śniadaniu pośpiesznie zwiedził katedrę św. Szczepana, a o godz. 12.30 udał się pociągiem do Wiecznego Miasta²⁶.

Pociąg przyjechał na rzymski dworzec Termini 8 listopada przed godziną dziesiątą rano. Na peronie przybyłego biskupa witali bp Jerzy Ablewicz, ordynariusz tarnowski, ks. prał. S. Michalski, ks. dr Edward Nowak z diecezji przemyskiej, m. H. Dąbrówka i Siostry Służki posługujące w Kolegium Amerykańskim. Bp W. Rubin przysłał swój samochód, którym bp Gołębiowski udał się do domu generalnego

Księży Zmartwychwstańców na via San Sebastianello 11. Tam oczekiwali na niego siostry, bracia i księża zakonni z generałem, o. J. Obuchowskim na czele. W kościele zmartwychwstańców biskup sprawował Mszę św.

Pragnieniem bp. Gołębiowskiego było spotkanie z Ojcem Świętym. Podczas omawianej wizyty administrator apostolski diecezji sandomierskiej uczestniczył cztery razy w spotkaniach z papieżem: raz w audiencji prywatnej, dwa razy brał udział w audiencji ogólnej i raz uczestniczył w liturgicznym obrzędzie sprawowanym przez papieża. Spotkania te zostaną przedstawione chronologicznie.

10 listopada o godz. 17.30 biskup brał udział w celebrowanej przez Pawła VI Mszy św. na rozpoczęcie Roku Jubileuszowego dla diecezji rzymskiej. Było to pierwsze - po 38 latach - spotkanie biskupa z Następcą św. Piotra. Bp Gołębiowski zapisał później, że *Ojciec Święty z wielkim wzruszeniem przemawiał ok. 30 min.*²⁷

W środę, 14 listopada, bp Gołębiowski po raz drugi w czasie tej wizyty uczestniczył w spotkaniu z papieżem, a okazję stanowiła audiencja ogólna. Biskup zajął zarezerwowane dla siebie miejsce obok tronu papieskiego. Audiencja rozpoczęła się o godz. 11.00. Na początku Paweł VI pozdrowił obecnych biskupów, wymienił z imienia i nazwiska rządzącego Kościoła sandomierskiego, który wstał i uklonił się Ojcu Świętemu. Papież uśmiechał się serdecznie i gestem dłoni wskazywał wszystkim witanego bp. Gołębiowskiego. Towarzyszyły temu powitaniu gromkie oklaski. Po przemówieniu i odśpiewaniu modlitwy *Pater noster* papież zaprosił biskupów, by stanęli obok niego i wraz z nim udzielili błogosławieństwa²⁸.

Bez przesady można powiedzieć, iż dzień 23 listopada 1973 r. stanowił centrum wizyty *ad limina Apostolorum*, odbywanej przez bp. Piotra Gołębiowskiego. 22 listopada, po powrocie na obiad do swego miejsca zatrzymania, biskup zastał na biurku informację, iż następnego dnia ma wyznaczoną audiencję prywatną u Ojca Świętego²⁹. Została ona wyznaczona na godz. 11.40. Przed bp. Gołębiowskim papież przyjął abp. Franciszka Tomaszka z Pragi i biskupa warmińskiego Józefa Drzazgę. Po godz. 12.00 biskup sandomierski został poproszony do Ojca Świętego. Rozmowa trwała ok. 20 minut. Papież przyjął biskupa bardzo serdecznie³⁰. Biskup w swym przemówieniu złożył papieżowi słowa szacunku od siebie, bp. Wójcika i całej diecezji. Wspominał o uczestnictwie diecezji w radościach i cierpieniach papieskich i podziękował za encykliki *Humanae vitae* i *Sacri Coelibatus*, czym sprawił papieżowi radość. Następnie wstał Paweł VI i wyraził swoją radość z faktu odwiedzin biskupów polskich. Mówił, że przeżywa wraz z Polakami trudności i nadzieje. W przyjacielskiej rozmowie papież okazał wielkie zadowolenie z faktu, że po tylu latach biskup mógł przybyć do Stolicy Chrześcijaństwa. Z uznaniem mówił o posłudze katechetycznej polskich kapłanów, cieszył się ilością powołań w seminarium sandomierskim. Paweł VI podszedł z bp. Gołębiowskim do mapy i prosił, by ten pokazał mu, gdzie leży Sandomierz, a następnie na czerwono zakreślił nazwę stolicy diecezji³¹. Warto w tym miejscu zacytować zapis samego biskupa po tym osobistym spotkaniu z Biskupem Rzymu: *Audiencja prywatna u Ojca Świętego Pawła VI, który przyjął mnie bardzo serdecznie, interesował się życiem diecezji, powiedział, że dzieli nasze trudności i nadzieje, pytał o seminarium duch[owne], o nauczanie katechetyczne, zachęcał do odwagi i stałości, prosił o modlitwę w swej intencji, подарował mszał do podróży, obrazki, 5 różańców, medal srebrny*³². *Ojciec Święty powiedział: „Ks. Bp nie ma względów u władz państwowych”. Gdy nadmieniał, że nie byłem na Soborze Wat. II Ojciec Święty położył rękę na sercu i powiedział: „Stąd nikt nie wyrwie Ks. Biskupa”*³³. Na zakończenie audiencji Paweł VI prosił biskupa o modli-

twę, którą biskup obiecał w imieniu swoim i diecezji. Po tym spotkaniu bez świadków zaproszony został kapelan - ks. T. Wójcik. Przed rozstaniem bp Gołębiowski prosił jeszcze Pawła VI o błogosławieństwo apostolskie dla siebie i całej diecezji³⁴.

Ostatnie spotkanie biskupa z papieżem w czasie tej wizyty miało miejsce 28 listopada. Okazją była audiencja ogólna³⁵.

Już 8 listopada, w dniu przyjazdu do Rzymu, biskup nawiedził bazylikę św. Piotra i modlił się przy grobie Księcia Apostołów. Podobnie jak inni pielgrzymi ucałował stopę posągu św. Piotra. W następnym dniu po raz drugi nawiedził tę bazylikę i modlił się przy grobie Apostoła³⁶. 11 listopada o godz. 7.30 biskup odprawił - w języku polskim - w intencji diecezji sandomierskiej Mszę św. w podziemiach bazyliki, na grobie św. Piotra Apostoła. Koncelebrował ks. kapelan, a uczestniczyły w niej Siostry Służki pracujące w Kolegium Amerykańskim w Rzymie. Po Mszy św. biskup odebrał jeszcze uroczyste zaświadczenie, które później przedłożył w Kongregacji dla Biskupów³⁷. Administrator apostolski diecezji sandomierskiej zapisał, iż kaplice Matki Bożej Częstochowskiej, Ostrobramskiej, groby papieży, wielkich kardynałów *nasuwają dużo refleksji*³⁸. Kolejny raz biskup nawiedził bazylikę piotrową 15 listopada. Modlił się wtedy przy grobie św. Jozafata. Ostatniego dnia pobytu w Rzymie także był w bazylice św. Piotra. Modlił się przy grobie Apostoła, a w kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej złożył wiązanekę z kłosów sandomierskiej pszenicy. Modlił się też m.in. przy grobach Piusa XII, Jana XXIII i przed Pietą Michała Anioła³⁹.

11 listopada biskup nawiedził bazylikę św. Pawła za Murami⁴⁰. Następnego zaś dnia, po śniadaniu, dotarł komunikacją miejską do dworca Termini, a potem metrem do tej bazyliki, gdzie na grobie Apostoła Narodów o godz. 9.30 sprawował Eucharystię. Uczestniczyło w niej kilkanaście osób. Jedna z kobiet prosiła, by biskup mówił głośnie, zdecydował więc o dokończeniu Mszy św. w języku łacińskim. Po zakończeniu celebry biskup odebrał certyfikat, zwiedził bazylikę, krużganki i udał się do Watykanu, do Kongregacji do Spraw Duchowieństwa.

W czasie pobytu w Wiecznym Mieście biskup składał relacje o stanie diecezji w różnych Kongregacjach. Wszędzie spotykał się z życzliwością i serdecznością. Wieczorem, 11 listopada, ks. Michalski przekazał telefoniczną wiadomość, iż następnego dnia o godz. 12 na biskupa będzie oczekiwał kard. John Wright, prefekt Kongregacji do Spraw Duchowieństwa⁴¹. Nazajutrz, po Mszy św. sprawowanej w bazylice św. Pawła za Murami, bp Gołębiowski przeprowadził telefoniczną rozmowę z ks. Michalskim, który informował, że spotkanie w Kongregacji zostało przesunięte na godz. 12.15. Oczekując na prefekta Kongregacji, który przyjmował ordynariusza kieleckiego bp. Jana Jaroszewicza, biskup z Sandomierza rozmawiał z pracującym tam ks. Bogumiłem Lewandowskim z Włocławka. Z okien biskup obserwował odjeżdżający z placu przy bazylice św. Piotra po zakończonej audiencji u papieża orszak Stanisława Olszowskiego, ministra spraw zagranicznych PRL. Po zakończeniu rozmowy z biskupem kieleckim kard. Wright powitał serdecznie bp. Gołębiowskiego. Rozmawiali bez świadków przez około pół godziny. Rozmowa toczyła się w języku włoskim w atmosferze serdeczności. Biskup od siebie, bp. Wójcika i duchowieństwa diecezji złożył kardynałowi hołd, kardynał zaś wyrażał radość, iż biskup po 38 latach mógł przybyć do Rzymu. Wspominano lata studenckie na Gregorianum i wspólnych profesorów. Prefekt Kongregacji cieszył się z faktu, iż w Sandomierzu w zbliżającą się niedzielę 21 alumnów otrzyma święcenia diakonatu. Po

zakończonym spotkaniu jeszcze dwaj pracownicy Watykanu ostentacyjnie witali na korytarzu bp. Gołębiowskiego ciesząc się, iż mógł po tak długiej przerwie przyjechać do Rzymu⁴², zresztą kapelan biskupa pisał, że był on *wtedy sensacją w Kongregacjach Rzymskich*⁴³.

W dniu następnym - 13 listopada - biskup udał się na godz. 11.00 do Kongregacji Katolickiego Nauczania. Rozmowa dotyczyła nauczania katolickiego, jak też zagadnienia powołań kapłańskich i zakonnych. Z powodu choroby prefekta Kongregacji, kard. Gabriela Garrone, z biskupem rozmawiał Niemiec, abp Joseph Schröffer. Rozmowa trwała ok. 30 minut. Arcybiskup studiował z bp. Gołębiowskim na tym samym roku teologii. Interesował się sprawą powołań. Imponował mu stan liczebny alumnatu sandomierskiego. Wyrażał też zadowolenie z tego, iż duża liczba księży diecezji sandomierskiej studiuje na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim⁴⁴.

Kolejnym urzędem, w którym chciał złożyć wizytę bp Gołębiowski, miała być Kongregacja dla Biskupów. Wizyta była zaplanowana na dzień 15 listopada, z powodu jednak nieobecności prefekta kard. Sebastiano Baggio nie mogła dojść do skutku. Tego dnia biskup złożył wizytę w Kongregacji Kultu Bożego, gdzie spotkał się z sekretarzem Kongregacji, abp. Annibale Bugniniem. Arcybiskup wspominał mile bp. J. Lorka, gdyż sam także należał do zgromadzenia Księży Misjonarzy, ucieszył się więc, gdy bp Gołębiowski nadmienił, że przez 10 lat przy boku bp. Lorka pełnił obowiązki biskupa pomocniczego. Biskup złożył także w Kongregacji prośbę o zezwolenie na koronację słynącego łaskami obrazu Matki Bożej w Błotnicy. Arcybiskup obiecał, że sprawę tę osobiście zreferuje papieżowi⁴⁵.

17 listopada administrator apostolski diecezji sandomierskiej złożył wizytę w Kongregacji do Spraw Zakonnych. Spotkanie tam miało miejsce w samo południe. Biskupa przyjął kard. Artur Tabera, bardzo mile wspominając swój pobyt w Polsce⁴⁶.

Spotkanie w Kongregacji dla Biskupów miało miejsce 19 listopada około godz. 12.00. Rozmowa z prefektem Kongregacji kard. S. Baggio trwała około 15 minut. Kardynał stwierdził, iż Paweł VI cieszy się z wizyty biskupów polskich w Rzymie, tym bardziej że Kościół polski pracuje spokojnie. Biskup odpowiedział, iż jest to zasługą pobożnego ludu⁴⁷. 21 listopada o godz. 9.00 miało miejsce spotkanie biskupa z ks. prał. Gabrielem Montalvo i abp. Luigi Poggi w Sekretariacie Stanu⁴⁸. Ostatniego dnia pobytu w Rzymie (4 grudnia) biskup spotkał się jeszcze z prał. Luigi Piovesana, z którym omawiał sprawy Unii Apostolskiej Duchowieństwa⁴⁹.

Pobyтови bp. Gołębiowskiego w Rzymie towarzyszyły także liczne spotkania. Już następnego dnia po przybyciu do Wiecznego Miasta biskup został zaproszony wraz z innymi biskupami na obiad do bp. W. Rubina. Gospodarz powitał przybyłych i wznosił toast na cześć gości, kierując go na ręce bp. Gołębiowskiego, który dopiero po 38 latach mógł przybyć do Rzymu. Odpowiedzią obecnych były gromkie brawa. Administrator apostolski z Sandomierza w swym przemówieniu wyraził wdzięczność bp. Rubinowi. Tego też dnia odwiedził ks. S. Michalskiego i Siostry Służki w Kolegium Amerykańskim⁵⁰. U sióstr sprawował także Mszę św. wieczorem 24 listopada⁵¹.

10 listopada bp Gołębiowski autobusem miejskim udał się do Papieskiego Kolegium Polskiego na Piazza Remuria, w którym mieszkał podczas swoich rzymskich studiów, ale nie zastał tam bp. J. Ablewicza. Złożył wizytę biskupowi gorzowskiemu Wilhelmowi Plucie, a potem zwiedził Kolegium⁵². Po zdaniu sprawozdania w Kongregacji do Spraw Duchowieństwa w dniu 12 listopada bp Gołębiowski odwiedził ks. B. Lewandowskiego, kapłana diecezji włocławskiej, pracującego w tejże Kongre-

gacji⁵³. 15 listopada w Instytucie Polskim przy via Pietro Cavallini 38 odbyło się zebranie biskupów polskich i wspólna kolacja⁵⁴. Po południu, 19 listopada, bp Gołębiowski, ks. Wójcik i ks. Michalski udali się na Gregorianum. Biskup odwiedził liczącego wtedy przeszło dziewięćdziesiąt lat ostatniego z żyjących swych profesorów o. Boyera. Przygotowywał on biskupa do końcowego egzaminu publicznego. Na zakończenie tej wizyty stary profesor uklęknął przed biskupem i poprosił o błogosławieństwo. 20 listopada przybył do Rzymu Prymas Polski kard. Stefan Wyszyński. Bp Gołębiowski udał się więc na dworzec Termini, by - podobnie jak inni polscy biskupi przebywający w Rzymie - uczestniczyć w powitaniu. Na obiad biskup udał się do generalnego opata Cystersów⁵⁵. W dniach 21 - 24 listopada przebywał w Rzymie ks. B. Miązek, który złożył wizytę swemu biskupowi⁵⁶ - Chciał się osobiście przekonać jak się czuje nasz Pasterz i czy nam czegoś nie brakuje⁵⁷. 28 listopada miały miejsce odwiedziny ks. prał. Andrzeja Deskura, a o godz. 17.00 w Palazzo Cancelleria biskup uczestniczył w akademii zorganizowanej z okazji 25 rocznicy śmierci kard. Augusta Hlonda. Byli tam też obecni inni biskupi polscy przybyli z wizytą *ad limina* z kardynałem Prymasem na czele⁵⁸. Następnego dnia biskupi polscy i zaproszeni goście spotkali się w Hospicjum św. Stanisława Bp., u bp. W. Rubina na uroczystym obiedzie z okazji 9 rocznicy jego sakry biskupiej. Biskup sandomierski złożył też wtedy wizytę ks. S. Michalskiemu i Siostrze Służkom w Kolegium Amerykańskim⁵⁹. W niedzielę, 2 grudnia, Prymas Polski sprawował o godz. 10.00 Mszę św. w kościele św. Stanisława, a wśród 10 obecnych biskupów był też administrator apostolski z Sandomierza. Po obiedzie bp Gołębiowski złożył wizytę Siostrze Zmartwychwstankom odbywającym swą kapitułę⁶⁰. W kolejnym dniu przybył do bp. Gołębiowskiego z rewizytą bp. W. Rubin⁶¹, zaś ostatniego dnia pobytu w Rzymie odwiedziła go matka generalna H. Dąbrówka z Mariówki⁶².

Pobyt w Wiecznym Mieście był też okazją do zwiedzania ciekawych zabytków, zwłaszcza sztuki sakralnej. W dniu przyjazdu do Rzymu (8 listopada) biskup udał się na krótki spacer na Monte Pincio, Plac Hiszpański, do Bazyliki św. Piotra. Patrząc w zdumieniu na *via della Conciliazione* stwierdził: *Za moich studenckich czasów wszystko inaczej wyglądało*. Następnego dnia po obiedzie biskup nawiedził kościół św. Stanisława Bp. 10 listopada oglądał świątynie pogańskie na Piazza Bocca della Verità, kościół Santa Prisca, zwiedzał kościół Santa Sabina i modlił się tam. Tego też dnia w Bazylice św. Jana na Lateranie biskup uczestniczył w celebrowanej przez Pawła VI liturgii. W kolejnym dniu pobytu - przy pomocy ks. Michalskiego - zwiedzał EUR, tj. najnowocześniejszą, reprezentacyjną dzielnicę Rzymu; następnie grotę, w której w roku 1947 Matka Boża ukazała się Bruno Cornacchiola, a także ruiny opactwa Tre Fontane, a także Piazza Navona i kościoły św. Ignacego, św. Augustyna, Santa Maria Sopra Minerva, San Luigi dei Francesi, Sant'Agnese in Agone oraz Panteon. Po nawiedzeniu Bazyliki św. Pawła za Murami w dniu 12 listopada biskup zwiedzał cmentarz Campo Verano, kościół św. Wawrzyńca i Bazylikę Matki Bożej Większej. Następnego dnia odbywało się zwiedzanie niektórych obiektów Państwa Watykańskiego, a po południu Forum Trajana, Forum Romanum, kościół św. św. Kosmy i Damiana, Koloseum⁶³, Więzienie Mamertyńskie. Wieczorem bp Gołębiowski koncelebrował z innymi biskupami Mszę św. w kościele św. Andrzeja na Kwirynale. Z kolei po południu 14 listopada kontynuował zwiedzanie starożytnego Rzymu; odwiedził: kościół Il Gesù, Kapitol i kościół Santa Maria in Aracoeli. Do Bazyliki św. Jana na Lateranie bp Gołębiowski udał się 16 listopada. Oglądał znaj-

dujące się tam Baptysterium, Święte Schody, zwiedzał Bazylikę Św. Krzyża Jerozolimskiego, a po południu kościół św. Marcelego⁶⁴. 17 listopada był na Piazza del Popolo, a następnie zwiedzał kościoły Santa Maria di Monte Santo, Santa Maria dei Miracoli i Santa Maria del Popolo. Administrator apostolski diecezji sandomierskiej podziwiał 19 listopada z kopuły Bazyliki św. Piotra panoramę Wiecznego Miasta i ogrody watykańskie⁶⁵. Kolejnego dnia zwiedzał kościoły: św. Anzelma, św. Aleksego, św. Anastazji, św. Teodora, św. Jerzego i Santa Maria in Cosmedin, zaś 21 listopada odwiedził bazylikę św. Cecylii. Od obejrzenia kościoła San Pantaleo rozpoczął się następny dzień pobytu bp. Gołębiowskiego w Rzymie, potem wypełniony zwiedzaniem Muzeów Watykańskich i Kaplicy Sykstyńskiej. Tego dnia biskup był też w Kwesturze Rzymskiej, w kościele św. Witalisa, Gerwazego i Protazego oraz św. Walerii. 27 listopada biskup sandomierski zwiedzał Chiesa Nuova, a także katakumby św. Kaliksta i św. Sebastiana, a następnego dnia: bazylikę św. Chryzogona i Santa Maria in Trastevere (tytułarny kościół kard. Wyszyńskiego). Zwiedzanie kościoła Sant' Andrea della Valle i wędrówka na wzgórze Gianicolo stanowiły treść kolejnego dnia pobytu w Rzymie. Z kolei 1 grudnia biskup był w bazylice Sant' Agnese fuori le Mura i w kościele Sant' Andrea delle Fratte. Następnego dnia odwiedził kościoły św. Marka i św. Joachima, w którym znajduje się kaplica polska. Bp Gołębiowski wyjaśniał, iż w okresie studiów był ceremoniarzem przy konsekracji znajdującego się tam ołtarza. W przedostatnim dniu pobytu w Wiecznym Mieście biskup nawiedził kościół św. Klaudiusza⁶⁶.

Przebywając w Rzymie biskup odbył także podróże do Asyżu (18 listopada)⁶⁷, Neapolu, Pompei, Monte Cassino (25 – 26 listopada)⁶⁸.

Biskup Gołębiowski postanowił wracać do kraju przez Lourdes. Podzielano opinie, iż jest to *szczęśliwa myśl*, by po wizycie *ad limina* pielgrzymować do Matki Bożej. 5 grudnia o godz. 10.00 biskup pociągiem wyjechał z Rzymu⁶⁹. Relacjonujący przebieg podróży kapelan biskupa zapisał: *Pozegnaliśmy Rzym jak swoje rodzinne miasto, do którego nieprędko wypadnie nam powrócić*⁷⁰. Poprzez Lourdes, Ars i Lyon biskup przybył 14 grudnia do Wiednia. Spotkał tam bp. J. Ablewicza z Tarnowa. Z powodu złych warunków pogodowych zrezygnował z pielgrzymowania do Marizell i późnym wieczorem 16 grudnia wyjechał do Polski. Następnego dnia wysiadł na dworcu w Częstochowie, gdzie oczekiwał go ks. dr Jerzy Lewiński. O godz. 10.00 biskup sprawował dziękczynną Mszę św. przed cudownym Obrazem Matki Bożej Częstochowskiej i wieczorem przybył do Sandomierza.

W niedzielę 23 grudnia o godz. 7.00 w kościele św. Józefa złożył krótkie sprawozdanie z przebiegu wizyty, natomiast o godz. 9.00 w katedrze miało miejsce uroczyste powitanie pasterza sandomierskiego. Przed Mszą św. powitał go bp. W. Wójcik, a w czasie Mszy św. kapłani, siostry zakonne i wierni świeccy. W diecezji dzielił się wrażeniami z pobytu w Wiecznym Mieście, opowiadał o spotkaniach z papieżem. Mówił o tym m.in. do Rady Kapłańskiej (18 grudnia), do kleryków (19 grudnia), w radomskich kościołach Najświętszego Serca Jezusowego, św. Jana, św. Teresy i Opieki NMP (13 stycznia 1974 r.)⁷¹, skierował także do wszystkich diecezjan specjalną odezwę⁷².

Po zakończeniu biskupiej pielgrzymki *ad limina Apostolorum* w imieniu wszystkich biskupów polskich pielgrzymujących do Rzymu kard. S. Wyszyński skierował do papieża list dziękczynny⁷³. Także obradująca w dniach 23 – 24 stycznia 1974 r. w Warszawie 140 Konferencja Plenarna Episkopatu Polski podsumowywała wizytę biskupów w Rzymie⁷⁴.

b) wizyta w 1977 r.

Paweł VI dekretem *Ad Romanam Ecclesiam* z 29 czerwca 1976 r. potwierdził obowiązek pielgrzymowania *ad limina* przez rządców diecezji co pięć lat. Zmienił się jednak kalendarz tych wizyt. Biskupi polscy mieli więc pielgrzymować do Wiecznego Miasta w drugim roku pięcioletniego cyklu⁷⁵. Sprawy związane z wyjazdem – jak zawsze – pomagał załatwiać Sekretariat Episkopatu Polski⁷⁶, kwestie zaś dotyczące pobytu biskupa sandomierskiego w Rzymie wziął na siebie ks. S. Michalski⁷⁷.

Wizyta bp. Gołębiowskiego w Rzymie w roku 1977 trwała od 25 października do 22 listopada i była najdłuższa, a przy tym szczególna. 10 czerwca ukończył on 75 lat życia. Zgodnie z wymaganiami prawa kanonicznego skierował rezygnację z pełnionego urzędu i prosił kard. Wyszyńskiego o przekazanie jej Stolicy Apostolskiej. Biskup pisał do Prymasa: *Gorąco proszę Waszą Eminencję, aby raczył poprzeć moje podanie i dopomógł mi dla dobra diecezji w uzyskaniu zwolnienia z odpowiedzialnych obowiązków. Sprawę poczytuję za pilną*⁷⁸. Podczas wizyty *ad limina Apostolorum* 11 listopada Prymas przedstawił sprawę ustnie papieżowi, a jednocześnie *racje, dla których prośby tej Ojciec Święty przyjąć nie powinien*⁷⁹. Tak więc podczas pielgrzymki biskupa do Grobów Apostolskich zapadła decyzja Pawła VI pozostawiająca bp. Gołębiowskiego na stanowisku Administratora apostolskiego Diecezji Sandomierskiej.

Pożegnanie udającego się do Rzymu biskupa miało miejsce w sandomierskiej katedrze, w niedzielę 23 października. Na ten dzień wikariusz generalny bp W. Wójcik skierował zaproszenie do wszystkich proboszczów i rektorów sandomierskich⁸⁰. Rządca diecezji sprawował uroczystą Mszę św. i wygłosił okolicznościową homilię, a słowa pożegnania wypowiedział ks. kan. M. Kozioł. Następnego dnia biskup udał się do Warszawy, wstępując po drodze do kościoła i na plebanie w Błotnicy⁸¹.

Do Rzymu udawał się 25 października w towarzystwie – jak poprzednio – swego kapelana ks. prał. T. Wójcika. Odlot samolotem z warszawskiego lotniska był zaplanowany na godz. 6.30, jednak ze względu na gęstą mgłę został opóźniony i nastąpił o godz. 11.45. Na lotnisku żegnali biskupa ks. prał. J. Wójcik i ks. dr S. Makarewicz. Tym samym samolotem udawali się do Rzymu m.in.: bp Bolesław Pylak, ordynariusz lubelski, bp Julian Groblicki, krakowski biskup pomocniczy i o. prof. Albert M. Krąpiec, rektor KUL. O godz. 15 samolot wylądował na lotnisku Fiumicino. Przybyłego do Rzymu biskupa witali: ks. S. Michalski, ks. Adam Kończak, student Biblicum i ks. A. Krasieński, kapłan archidiecezji w Białymstoku. Biskup udał się samochodem bp. W. Rubina na via San Sebastianello 11 do klasztoru Księży Zmartwychwstańców, gdzie zamieszkał w czasie pobytu w Wiecznym Mieście⁸².

Także w czasie tej wizyty bp. Gołębiowski widział papieża cztery razy. Pierwszy raz, 30 października, okazję stanowiła uroczysta beatyfikacja dwóch Braci Szkolnych: Belga - Muziano Marii Viaux i Ekwadorczyka – Michele Febres Cordero⁸³.

Biskup uczestniczył w śródowej audiencji generalnej 2 listopada. Jak sam zapisał po niej miało miejsce jego krótkie spotkanie z Ojcem Świętym, podczas którego wyraził hołd od całej diecezji i otrzymał błogosławieństwo apostolskie⁸⁴.

Najważniejszym jednak bez wątpienia spotkaniem biskupa z papieżem była audiencja dla biskupów polskich. Ze względu na podeszły wiek Pawła VI (w 1977 r. obchodził 80 rocznicę urodzin) spotkania biskupów z papieżem miały charakter grupowy. Audiencja dla polskich biskupów została wyznaczona na sobotę 12 listopada, na godz. 11.30. Wzięli w niej udział wszyscy biskupi ordynariusze z wyjątkiem biskupów z Katowic i Łodzi, a także obecni w tym czasie w Rzymie biskupi

pomocniczy. W spotkaniu z papieżem brało udział 29 biskupów polskich⁸⁵. Audyencja odbyła się w bibliotece papieskiej, gdzie biskupi zasiedli na krzesłach ustawionych w kształcie prostokąta. Miejsca obok papieża zajęli kardynałowie Wyszyński i Wojtyła. Na wstępie Przewodniczący Konferencji Episkopatu, Prymas Polski przedstawił obecnych biskupów i wygłosił trwające ok. 30 min. sprawozdanie z życia Kościoła w Polsce. Po uważnym wysłuchaniu papież poprosił kard. Wyszyńskiego o tekst, a następnie rozpoczął swe przemówienie, początkowo z pamięci po włosku (informował biskupów, że właśnie tego dnia sprawował Mszę św. w intencji Polski i pragnie, by biskupi wiedzieli, iż jest z nimi we wszystkich sytuacjach), później po łacinie z maszynopisu. Przed pożegnaniem Prymas jeszcze raz przedstawił papieżowi biskupów (Paweł VI rozmawiał z poszczególnymi ordynariuszami) i przybyłych siedmiu kapelanów⁸⁶. Audyencja trwała półtorej godziny⁸⁷.

Ostatni raz biskup widział Pawła VI 20 listopada, w uroczystość Chrystusa Króla. Uczestniczył w uroczystej Mszy św. w Bazylice św. Piotra, której przewodniczył jeden z arcybiskupów, a następnie zebrani odmówili Anioł Pański z Ojcem Świętym i wysłuchali jego przemówienia⁸⁸.

Istotnym elementem biskupiego pielgrzymowania do Wiecznego Miasta jest nawiedzenie i modlitwa przy grobach Apostołów. Już następnego dnia po przybyciu do Rzymu biskup nawiedził Bazylikę św. Piotra. Przybył tam też 27 października. Z kolei 4 listopada sprawował Mszę św. przy Grobie Apostoła w podziemiach Bazyliki, a potem modlił się przy grobach Sług Bożych Piusa XII i Jana XXIII oraz papieża Piusa XI. Następne nawiedzenia bazyliki piotrowej miały miejsce: 7 listopada, 20 listopada (uroczysta celebra) i 21 listopada (przed odlotem do Polski)⁸⁹.

Natomiast w Bazylice św. Pawła za Murami administrator apostolski diecezji sandomierskiej sprawował Mszę św. w uroczystość Wszystkich Świętych⁹⁰.

Biskup odwiedzał poszczególne dykasterie Kurii Rzymskiej, gdzie składał relacje o pracy w diecezji i prowadził rozmowy. Dwa razy (27 października i 4 listopada) odwiedził Sekretariat Stanu, a raz Casa Pontificia. Rozmawiał z zastępcą Sekretarza Stanu abp. Giuseppe Caprio. Wręczył mu księgę pamiątkową z podpisami biskupów, kapłanów i chorych zebranych w siedmiu sanktuariach maryjnych diecezji sandomierskiej, którzy modlili się w intencji papieża z okazji jego 80 urodzin. Duże wrażenie wywarł na arcybiskupie podpis kobiety bez rąk z Sandomierza złożony nogą. Arcybiskup zapewnił, że przekaże ten dar papieżowi. Z kolei abp L. Poggi wspominał swój pobyt w Sandomierzu, kiedy to pragnął osobiście odwiedzić biskupa, lecz ten przebywał na kuracji.

29 października biskup złożył relację w Kongregacji dla spraw Biskupów. Podejmował go tam sekretarz Kongregacji abp Ernest Civardi. Rozmowa trwała godzinę, ale później spotkanie wydłużało się, gdyż arcybiskup przeszedł z bp. Gołębiowskim do następnego salonu, na korytarz, do windy, wciąż rozmawiając aż do rozstania.

W podobnie serdecznej atmosferze przebiegała 31 października wizyta biskupa w Kongregacji dla Duchowieństwa i rozmowa z sekretarzem abp. Romero de Lema.

Sprawozdanie w Kongregacji do spraw Wychowania Katolickiego złożył bp Gołębiowski 3 listopada. Rozmawiał tam z abp. Javierre Ortas, salezjaninem, który interesował się seminarium sandomierskim. We wszystkich kongregacjach biskup spotykał się z bardzo życzliwym podejściem i dużą serdecznością⁹¹.

Bp Gołębiowski brał udział w licznych spotkaniach, dyskusjach i wspólnych modlitwach gromadzących polskich biskupów przebywających w Wiecznym Mieście. 3

listopada uczestniczył we wspólnej adoracji Najświętszego Sakramentu w kościele św. Stanisława Bp. Konferencję wygłosił wtedy bp J. Jaroszewicz. 9 listopada w Instytucie Polskim odbyła się 160 Konferencja Plenarna Episkopatu Polski, a obradom przewodniczył kard. S. Wyszyński. Biskupi przybyli z wizytą *ad limina* brali także udział w zebraniu kierowników duszpasterstwa polskiego za granicą. Spotkanie to zostało zorganizowane przez Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracyjnego w Rzymie. Ostatniego dnia obrad (10 listopada) kard. Wyszyński i bp Bronisław Dąbrowski zdali relację o pracy Kościoła w Polsce. Prymas Polski mówił, że napływ pielgrzymów na uroczystości koronacyjne w Błotnicy świadczy o duchowej postawie wiernych w Polsce. Natomiast w niedzielę 13 listopada (w uroczystość św. Stanisława Kostki) biskupi polscy zebrali się przy grobie Patrona dzieci i młodzieży polskiej i sprawowali tam Mszę św. pod przewodnictwem kard. Karola Wojtyły (wśród 19 biskupów koncelebrował Administrator apostolski z Sandomierza). Bp Gołębiowski udał się także 16 listopada do Kolegium Niemieckiego i tam rozmawiał z dr. Specht. Dwa dni później przewodniczył uroczystej koncelebrze w kościele Księży Zmartwychwstańców z okazji 91 rocznicy śmierci Śl. B. o. Piotra Semenienki⁹².

Podobnie jak podczas poprzedniej wizyty *ad limina* biskup wykorzystywał wolne chwile na zwiedzanie Rzymu. Był więc w bazylice Dwunastu Apostołów (28 października). Bazylikę św. Jana na Lateranie i Scala Santa nawiedził 30 października, a w Dniu Zadusznym był na Campo Verano i w bazylice św. Wawrzyńca, 3 listopada w kościele św. Stanisława Bp., 5 listopada w Bazylice Matki Bożej Większej, następnego dnia w Ostii, 8 listopada w bazylice św. św. Kosmy i Damiana, Santa Maria Nuova, św. Franciszki Rzymianki. Kolejnego dnia zwiedzał Santa Maria Antiqua i Palatyn. 10 listopada był w kościołach: św. Atanazego, NMP przy Piazza del Popolo, św. Stanisława. Następnego dnia udał się do kościołów: Santa Maria Guadalupe na Monte Mario, San Nicola in Carcere, San Teodoro, do klasztoru OO. Franciszkanów. Z kolei 13 listopada nawiedził kościół Trinità dei Monti, zwiedzał Villa Borghese. Następnego dnia był w Santa Severa w kaplicy OO. Franciszkanów; 15 listopada udał się do kościoła św. Anny, a dzień później odwiedził Panteon i kościół NMP Sopra Minerva. Do kościoła św. Józefa udał się 17 listopada, dzień później do kościoła św. Bartłomieja na wyspie Tybru, przechowującego relikwie św. Wojciecha. Kościół św. Klaudiusza nawiedził 19 listopada, a tego samego dnia po południu udał się do Chiesa Nuova⁹³.

Biskup wraz ze swym kapelanem wysłali kapłanom diecezji sandomierskiej pozdrowienia z Rzymu następującej treści: *Czcigodnym i Drogim Braciom Kapłanom oraz Ich Rodzinie Parafialnej ślemy z Wiecznego Miasta od Grobów Apostolskich najserdeczniejsze pozdrowienia, zapewniając o pamięci w modlitwie*⁹⁴.

Odlot z rzymskiego lotniska Fiumicino nastąpił 22 listopada o godz. 11.10. Samolot wylądował na lotnisku Okęcie o godz. 13.20. Powracającego pasterza witali na lotnisku: ks. prał. Wojciech Staromłyński, ks. prał. Józef Wójcik, ks. Adam Stanios, ks. Zbigniew Zasoń i ks. mgr Romuald Syta. Jadąc do Sandomierza biskup zatrzymał się jeszcze w Radomiu przy kaplicy na ul. Struga, gdzie witały go dzieci i siostry ze Zgromadzenia Matki Bożej Miłosierdzia, natomiast w domu biskupim powitanie zorganizowały Siostry Służki⁹⁵.

Uroczyste powitanie powracającego z Rzymu bp. Gołębiowskiego miało miejsce w I Niedzielę Adwentu, 27 listopada, w katedrze. Po przemówieniu powitalnym wygłoszonym przez bp. Wójcika pasterz diecezji podzielił się swoimi przeżyciami

z pielgrzymki do Rzymu. Następnego dnia opowiadał o pobycie w Rzymie podczas spotkania z profesorami i alumnami sandomierskiego seminarium, a 30 listopada na temat spotkań z Pawłem VI mówił w Suchedniowie podczas sumy odpustowej i wieczornej Mszy św. Również w kazaniu wygłoszonym na zakończenie roku 1977 znalazły się wspomnienia biskupa z pielgrzymowania *ad limina*⁹⁶.

Obradująca w dniach 14 - 15 grudnia 1977 r. w Warszawie 161 Konferencja Plenarna Episkopatu podsumowała także m.in. wizytę *ad limina* biskupów polskich⁹⁷.

2. Wyjazdy okolicznościowe

Oprócz dwóch - omawianych wyżej wizyt *ad limina Apostolorum* - bp Gołębiowski dwukrotnie przebywał w Rzymie. Okazję stanowił Rok Święty (1975 r.) i inauguracja pontyfikatu wybranego na papieża metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły (1978 r.).

a) Udział w pielgrzymce Episkopatu Polski z okazji Roku Świętego i 10 rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II - 1975 r.

Papież Paweł VI zapowiedział na 1975 r. Rok Święty⁹⁸. W związku z obchodami Roku Jubileuszowego biskupi polscy trzykrotnie pielgrzymowali do Wiecznego Miasta (w maju, październiku i grudniu)⁹⁹. Drugą okazję grudniowego pielgrzymowania biskupów do Rzymu stanowiła dziesiąta rocznica zakończenia Soboru Watykańskiego II. Zaproszenie dla sandomierskiego biskupa skierował bp. W. Rubin, który jednocześnie zobowiązał się pokryć kosztą podróży i pobytu bp. Gołębiowskiego we Włoszech¹⁰⁰. Bp Rubin pisał: *Przesyłam zaproszenie na czasowy pobyt do Rzymu. Przy okazji życzę powodzenia w staraniach o wyjazd i zapewniam, że z radością powitam tu Ekscelencję*¹⁰¹. Pobyt bp. P. Gołębiowskiego w Rzymie trwał od 27 listopada do 17 grudnia.

W uroczystość Chrystusa Króla, 23 listopada, biskup sandomierski sprawował w katedrze uroczystą Mszę św. i wygłosił przemówienie. We Mszy św. brali udział przedstawiciele Kapituły Katedralnej, profesorowie i alumni seminarium, duchowieństwo, siostry zakonne i licznie zebrani wierni świeccy. Słowa pożegnania wygłosił bp. W. Wójcik¹⁰². Następnego dnia w towarzystwie swego kapelana biskup udał się pociągiem do Rzymu z jednodniowym zatrzymaniem się w Wiedniu. Do Wiecznego Miasta przybył 27 listopada ok. godz. 9.

30 listopada o godz. 10.00 biskup brał udział we Mszy św. sprawowanej w Bazylice św. Piotra w obrządku maronickim, a przewodniczył jej maronicki patriarcha. W liturgii uczestniczył Paweł VI. Przemawiali patriarcha i papież¹⁰³.

Bp Gołębiowski uczestniczył 3 grudnia w audiencji ogólnej Pawła VI. Wraz z papieżem i trzema innymi biskupami udzielał błogosławieństwa, a następnie krótko rozmawiał z Ojcem Świętym¹⁰⁴.

Polscy biskupi - pielgrzymi przybyli do Wiecznego Miasta - dopełnili także warunków do zyskania jubileuszowego odpustu zupełnego. 6 grudnia o godz. 10.30 zebrali się przed Bazyliką św. Piotra. Wraz z nimi obecni byli kapłani, siostry zakonne i wierni świeccy. Na progu Drzwi Świętych biskupi złożyli wyznanie wiary, a następnie ze śpiewem *Gwiazdo śliczna, wspaniała* przeszli do kaplicy Piety. Kard. Wyszyński przemawiając zawierzył Kościół w Polsce i Ojczyznę Maryi. Później ze śpiewem *Witaj, Jezu, Synu Maryi* pielgrzymi przeszli do kaplicy Najświętszego Sakramentu, gdzie na temat Eucharystii przemawiał metropolita krakowski. W drodze do

ołtarza św. Jozafata Kuncewicza odmawiano Litanię Loretańską. Z kolei rozważanie na temat wiary poprowadził abp Antoni Baraniak, metropolita poznański, a przy konfesji św. Piotra przemawiał ordynariusz gdański bp Lech Kaczmarek. Następnie wszyscy obecni ucałowali stopę posągu św. Piotra. Przy ołtarzu Matki Kościoła odśpiewano *Boże, coś Polskę*. Na koniec przemówił jeszcze kard. Prymas. O godz. 11.30 do zebranych w sali tronowej biskupów przybył Paweł VI i odpowiadając na słowa Prymasa Polski¹⁰⁵ skierował do biskupów swe przemówienie. Złożył kartki z wcześniej przygotowanym przemówieniem i mówił bez tekstu¹⁰⁶.

Drugim szczytowym momentem pobytu bp. Gołębiowskiego w Rzymie była 10 rocznica od zakończenia Soboru Watykańskiego II. W uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP, o godz. 10.00, biskup koncelebrował wraz z papieżem, 30 kardynałami i wielu biskupami uroczystą Mszę św. w Bazylice św. Piotra. W czasie homilii papież wspominał m.in. Prymasa Polski¹⁰⁷. Tego też dnia biskup sandomierski był także obecny na Piazza Spagna. Paweł VI przybył tam, by tradycyjnie u stóp kolumny z figurą Maryi złożyć wiązanek kwiatów. Następnie papież udał się do Bazyliki Santa Maria Maggiore, by w obecności kardynałów i biskupów polskich przemówić do sióstr klauzurowych¹⁰⁸.

Po raz ostatni, w czasie tego pobytu w Rzymie, biskup uczestniczył w spotkaniu z papieżem 17 grudnia. Okazję stanowiła audyencja publiczna¹⁰⁹.

Tradycyjnie pobytowi biskupa w Rzymie towarzyszyły liczne spotkania. Dla przykładu odnotować należy, że 28 listopada gościł na obiedzie u bp. W. Rubina, z którym rozmawiał też 16 grudnia. Także 28 listopada udał się z odwiedzinami do mieszkających w Rzymie Sióstr Służek. Biskup uczestniczył też w powitaniu na dworcu kolejowym przybyłego 5 grudnia do Rzymu kard. S. Wyszyńskiego. Tego samego dnia brał udział w adoracji eucharystycznej w kościele św. Stanisława Bp., w czasie której konferencję wygłosił biskup częstochowski Stefan Bareła. Natomiast o godz. 20.00 w Instytucie Polskim miało miejsce spotkanie biskupów polskich, któremu przewodniczył Prymas Polski¹¹⁰. Ustalono wtedy porządek pielgrzymki biskupów w Rzymie¹¹¹. Z kolei 9 grudnia przybył do Rzymu ks. dr B. Miązek, 12 grudnia bp Gołębiowski rozmawiał z ks. prał. Hieronimem Goździewiczem, a 16 grudnia odwiedził ks. prał. S. Michalskiego.

Czas pobytu w Wiecznym Mieście został dopełniony nawiedzaniem i zwiedzaniem bazylik, kościołów i innych pomników przeszłości. Już w dniu przyjazdu do Rzymu biskup udał się do Bazyliki św. Piotra i modlił się przy grobie Księcia Apostołów, a następnego dnia przy grobie św. Stanisława Kostki w kościele św. Andrzeja na Kwirynale i był w Bazylikach Matki Bożej Większej i Dwunastu Apostołów. 29 grudnia biskup sprawował Mszę św. w Bazylice św. Piotra i był w kościele Świętej Trójcy. Po południu 30 grudnia udał się do Bazyliki św. Jana na Lateranie, a wracając odwiedził kościoły św. Antoniego, NMP Nieustającej Pomocy i św. Alfonsa. Kościoły św. Ignacego, Panteon, NMP Sopra Minerva, św. Marii Magdaleny i św. Agnieszki przy Piazza Navona nawiedził 4 grudnia. Następnego dnia był w kościele Najświętszego Serca Jezusowego. Po uzyskaniu odpustu zupełnego w Bazylice św. Piotra i po audyencji u papieża po południu 6 grudnia biskup udał się do Bazyliki św. Pawła za Murami. W uroczystość Niepokalanego Poczęcia poza udziałem w ceremoniach papieskich odwiedził kościół Sant'Andrea delle Fratte. Następnego dnia był u OO. Franciszkanów w Santa Severa i 10 grudnia w kościele niemieckim. Zwiedzanie katakumb św. Kaliksta miało miejsce 11 grudnia. Tego też dnia biskup

udał się do bazyliki św. Klemensa, a kolejnego dnia pobytu w Rzymie był w kościele Dusz Czyścówych. Dzień 13 grudnia przyniósł nawiedzenie bazyliki św. Jana na Lateranie, spacer na Monte Pincio i zwiedzanie kościoła św. Cecylii. Z kolei 15 grudnia biskup był w kościele św. Wawrzyńca i Bazylice św. Piotra w Okowach. Ostatniego dnia pobytu w Wiecznym Mieście bp Gołębiowski udał się do Bazyliki św. Piotra. Administrator apostolski Diecezji Sandomierskiej także i tym razem wyjeżdżał poza granice Wiecznego Miasta: był w Anconie (1 grudnia), Loreto (1 - 2 grudnia), Monte Sacro (3 grudnia), Nettuno (7 grudnia) i Castel Gandolfo (14 grudnia)¹¹².

W drodze powrotnej biskup zatrzymał się w Padwie, Wenecji i Wiedniu. Z powodu usterki wagonu kolejowego miała miejsce przymusowa przesiadka na granicy austriacko - czechosłowackiej. W *Księdze wykazu czynności biskupich* bp Gołębiowski wspominał o rewizji na granicy polskiej. Wracając do stolicy swej diecezji zatrzymał się 20 grudnia w Częstochowie, by podziękować Bogu za szczęśliwą podróż. O godz. 11.00 sprawował przed Cudownym Obrazem Matki Bożej na Jasnej Górze Mszę św. w intencji Pawła VI, a o godz. 17 przybył już do Sandomierza¹¹³.

Następnego dnia po powrocie z Rzymu, 21 grudnia, bp Gołębiowski celebrował o godz. 17.30 w sandomierskiej katedrze dziękczynną Mszę św. i wygłosił homilię, w której zawarł krótkie sprawozdanie z pielgrzymki, podzielił się przeżyciami ze spotkania biskupów polskich z papieżem w dniu 6 grudnia i ze swego osobistego spotkania z Pawłem VI. Powracającego administratora apostolskiego powitał w imieniu zgromadzonych bp W. Wójcik¹¹⁴.

Według polskich biskupów przez swoje pielgrzymowanie *dali wyraz głębokiej wiary i jedności Kościoła w Polsce z Namiestnikiem Chrystusowym, Ojcem Świętym Pawłem VI*¹¹⁵.

b) Inauguracja pontyfikatu Jana Pawła II - 22 października 1978 r.

Po wyborze arcybiskupa krakowskiego kard. Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową do Wiecznego Miasta przybyła liczna grupa Polaków z kraju i emigracji. Bp Gołębiowski stał na czele reprezentacji diecezji sandomierskiej na uroczystość inauguracji pontyfikatu w dniu 22 października 1978 r.¹¹⁶ Był to najkrótszy z biskupich pobytów Administratora apostolskiego Diecezji Sandomierskiej w Wiecznym Mieście, bo trwał od 20 do 24 października.

20 października biskup udał się do Warszawy, a stamtąd ok. godz. 20.55 wyleciał samolotem do Rzymu¹¹⁷, gdzie wylądował o godz. 23.30. Następnego dnia sprawował Mszę św. w Kolegium Polskim, a o godz. 9.00 w Bazylice św. Piotra brał udział we Mszy św. koncelebrowanej przez 14 polskich biskupów i blisko 200 księży pod przewodnictwem abp. Henryka Gulbinowicza z Wrocławia. W imieniu Prymasa Polski kazanie wygłosił biskup pomocniczy z Warszawy Zbigniew Kraszewski. Później bp Gołębiowski modlił się w podziemiach Bazyliki przy grobach papieży, zwłaszcza Pawła VI i Jana Pawła I. Wieczorem tegoż dnia uczestniczył we Mszy św. w 30 rocznicę śmierci kard. A. Hlonda. Mszy św. przewodniczył bp B. Dąbrowski, a homilię wygłosił kard. S. Wyszyński¹¹⁸.

Główne uroczystości inauguracji pontyfikatu Jana Pawła II miały miejsce 22 października na Placu św. Piotra. O godz. 10.00 rozpoczęła się uroczysta celebra kardynałów pod przewodnictwem nowego papieża¹¹⁹. Uczestniczący tego dnia w watykańskich uroczystościach sandomierski biskup scharakteryzował je bardzo krótko: *Uroczystość wspaniała, dla nas Polaków rzuwna. Przeżycia nie dadzą się wypowiedzieć*¹²⁰. Po

południu, o godz. 17.30, w jezuickim kościele II Gesù miała miejsce uroczysta Msza św. dziękczynna za wybór Jana Pawła II. Bp P. Gołębiowski brał udział w koncelebrze ponad 40 biskupów polskich, której przewodniczył kard. Jan Król, polskiego pochodzenia metropolita Filadelfii, a kazanie wygłosił Prymas Polski¹²¹. 23 października bp Gołębiowski o godz. 13.30 brał udział w obiedzie w hospicjum św. Marty z udziałem papieża i na jego zaproszenie, wraz z innymi biskupami z Polski i USA¹²². Tego też dnia - o godz. 16.00 - miała miejsce wzruszająca audyencja dla Polaków przybyłych do Wiecznego Miasta na inaugurację pontyfikatu. Na spotkanie z papieżem przybyło ok. 5 tysięcy Polaków¹²³. Na początku w imieniu rodaków przemówił Prymas Polski. Papież w odpowiedzi odczytał dwa przemówienia: do wszystkich Polaków i do wiernych archidiecezji krakowskiej. Po odczytaniu tych listów papież wraz z otaczającymi go biskupami z Polski udzielił Ojczyźnie apostolskiego błogosławieństwa. O godz. 17.30 miała miejsce audyencja będąca pożegnaniem Jana Pawła II z poszczególnymi biskupami polskimi¹²⁴. Bp Gołębiowski tak wspominał ten moment: *Ojciec Święty dziękował mi za okazaną Mu życzliwość i wyraził uznanie z racji biskupiej postawy w czasie walki z władzami komunist[ycznymi]. Ze swej strony dziękowałem za pracę¹²⁵ w diec. Sandomierskiej i poprosiłem o błogosławieństwo] Apostolskie¹²⁶. Wieczorem biskup przeprowadził jeszcze rozmowy z ks. prał. S. Michalskim i ks. prał. B. Miązkciem. Ten ostatni i najkrótszy biskupi pobyt w Rzymie zakończył się 24 października. O godz. 6.00 biskup wyjechał z Kolegium Polskiego, by o godz. 7.30 odlecieć samolotem. Lądowanie w Warszawie miało miejsce o godz. 11.15, zaś na godz. 15. biskup przyjechał do Sandomierza. Już następnego dnia w kaplicy seminaryjnej zdał sprawozdanie z uroczystości inauguracji pontyfikatu¹²⁷.*

Nowy papież skierował 1 listopada 1978 r. na ręce Prymasa Polski jeszcze raz podziękowanie dla członków Episkopatu Polski za udział w uroczystości inauguracji pontyfikatu¹²⁸. Również na odbywającą się w dniach 28 - 29 listopada 1978 r. w Warszawie 166 Konferencję Plenarną Episkopatu Jan Paweł II nadesłał specjalny list. Papież pisał m.in.: *Pragnę w szczególny sposób raz jeszcze wypowiedzieć moje "Bóg zapłać" za tak liczną obecność Biskupów Polskich w dniu 22 października w Rzymie¹²⁹. W wystosowanej odpowiedzi członkowie Konferencji Episkopatu pisali: Biskupi przeżyli jako łaskę wyjątkową swój udział wraz z kapłanami i wiernymi z Polski i Polonią świata w niezapomnianych obchodach inauguracji pontyfikatu Waszej Świątobliwości¹³⁰.*

Zakończenie

Jak wspomniano wcześniej, już w 1977 r. bp Gołębiowski złożył rezygnację z zarządzania diecezją. Paweł VI rezygnacji nie przyjął. Trzy lata później biskup ponowił swą rezygnację - również przez pośrednictwo Prymasa Polski - tym razem na ręce Jana Pawła II¹³¹. W odpowiedzi papież pisał do biskupa: *Chociaż więc dobrze rozumiem motywy, które skłaniają Księdza Biskupa do ponowienia swej prośby i biorę je pod uwagę, to jednak odważam się również i tym razem przedłożyć moją prośbę w tym samym duchu, co śp. Poprzednik. (...) trzeba, ażeby Ksiądz Biskup trwał nadal na czele Diecezji, stanowiąc duchowe oparcie dla Duchowieństwa i Wiernych¹³². Biskup jednak nadal był przekonany, że kierowanie przez niego diecezją będzie dla niej szkodliwe ze względu na jego podeszły wiek i nie najlepszy stan zdrowia¹³³. Planował udać się z pielgrzymką do Rzymu i przy tej okazji najpewniej osobiście przedstawić tę sprawę Ojcu Świętemu¹³⁴. Wszystko było już przygotowane do podróży: dokumenty, bilety. Odlot do Wiecznego Miasta miał nastąpić 6 listopada, a pobyt w Rzymie miał trwać*

trzy tygodnie¹³⁵. Przed podróżą biskup chciał nabrać sił, dlatego wyjechał na odpoczynek do Nałęczowa. Tam podczas sprawowania Mszy św. 2 listopada 1980 r. zmarł¹³⁶.

Przy podejmowaniu próby podsumowania pobytów bp. Gołębiowskiego w Rzymie dostrzega się jego szczególną miłość i przywiązanie do Stolicy Apostolskiej i każdorazowego Następcy św. Piotra. Tę cechę widać zarówno w pragnieniu spełnienia kanonicznego obowiązku, jak też w korespondencji, listach pasterskich i publicznych wypowiedziach. Biskup kochał Kościół, podczas pobytów w Rzymie niezmiernie zwiedzał bazyliki, kościoły, miejsca sięgające korzeniami początków chrześcijaństwa. Lubił opowiadać o Rzymie. Zawsze czekał na watykański dziennik *L'Ossevatore Romano*, który z trudem docierał do niego, z opóźnieniem i po ingerencji cenzury¹³⁷. Z pietyzmem odnosił się do Stolicy Apostolskiej i każdego papieża. Cieszył się, gdy papieżem został arcybiskup Krakowa i 16 dnia każdego miesiąca sam sprawował Mszę św. w intencji Jana Pawła II, przemawiał na niej, gdy tylko pozwalały mu na to siły¹³⁸.

W czasie czterech wyjazdów do Rzymu bp Gołębiowski przebywał łącznie w Wiecznym Mieście 83 dni. Z Pawłem VI spotykał się 13 razy: 5 razy uczestniczył w audiencjach ogólnych, 2 razy brał udział w audiencjach dla biskupów polskich, 1 raz został przyjęty przez papieża na audiencji prywatnej i 5 razy uczestniczył w nabożeństwie liturgicznym z udziałem papieża. Nie licząc kontaktów z Janem Pawłem II w czasie jego pielgrzymki do Polski¹³⁹, biskup sandomierski w Rzymie uczestniczył w trzech spotkaniach z tym papieżem (inauguracja pontyfikatu, obiad i audiencja dla Polaków połączona następnie z pożegnaniem z polskimi biskupami).

Z całą pewnością wszystkie kontakty bp. P. Gołębiowskiego z Rzymem i Stolicą Apostolską zasługują na szersze i wnikliwe opracowanie, począwszy od czasów jego studiów, poprzez wszystkie pobyty, a także korespondencję.

Na zakończenie warto przytoczyć dwa teksty charakteryzujące miłość biskupa do Kościoła i Stolicy Apostolskiej. Jan Paweł II pisał po śmierci biskupa: *Ze wzruszeniem wspominam tego dobrego i nieustraszonego Pasterza Kościoła Sandomierskiego, który z taką wiarą, nadzieją i miłością oddał się bez reszty na służbę Ewangelii nie bacząc na trudności i cierpienia*¹⁴⁰, a sam biskup w swoim testamencie zapisał: *Chcę do ostatniego tchu trwać w synowskiej łączności z Ojcem Świętym i z Ks. kardynałem Prymasem, w jedności z Episkopatem Polski*¹⁴¹.

WYKAZ SKRÓTÓW:

- AAN - Archiwum Akt Nowych, Warszawa
- AkIWrz - Akta kościoła parafialnego w Wierzbicy zaczęte w roku 1965, t. 2
- ApPG - Akta personalne Piotra Gołębiowskiego
- ArRm - Archiwum Diecezjalne w Radomiu
- ArSd - Archiwum Diecezjalne w Sandomierzu
- BbSd - Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu
- CzWD - *Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne*, Częstochowa 1926 -
- KDS - *Kronika Diecezji Sandomierskiej*, Sandomierz 1908 -
- KDW - *Kronika Diecezji Włocławskiej*, Włocławek 1907 -
- KKWD - *Koszalińsko - Kołobrzesckie Wiadomości Diecezjalne*, Koszalin 1973 -
- KPD - *Kielecki Przegląd Diecezjalny*, Kielce 1911 -
- MPP - *Miesięcznik Pasterski Płocki*, Płock 1906 -

- OsRom** - *L'Osservatore Romano*, Città del Vaticano 1861 -
PO - *Pismo Okólne. Biuletyn Biura Prasowego Episkopatu Polski*, Warszawa 1968 - 1994
Prezb - *Prezbiterium*, Szczecin 1973 -
USW - *Urząd do Spraw Wyznań*, Warszawa
WAG - *Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Gniezno 1946 -

RRZYPISY:

- ¹ Na temat dotychczasowego przebiegu procesu beatyfikacyjnego, patrz: S. Makarewicz, *Stuga Boży biskup Piotr Gołębiowski*, Sandomierz 2000, s. 53.
- ² M. D. Kwapisz, *Ks. bp Piotr Gołębiowski a poradnictwo rodzinne*, w: *Studia Sandomierskie*, 3 (1982), s. 261.
- ³ *100 lecie Papieskigo Kolegium Polskiego w Rzymie 1866-1966*, Watykan 1966, s. 83.
- ⁴ S. Siczek, *Kapłan-Biskup-Administrator Apostolski Diecezji Sandomierskiej*, w: *Studia Sandomierskie*, 3 (1982), s. 13. W protokole z sesji profesorskiej Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu z 2 IX 1935 r. znajduje się następujący zapis: *Na wstępie Ks. Rektor Seminarium (Adam Szymański) podał do wiadomości Księży Profesorów, że w czasie pobytu Ks. Dra Piotra Gołębiowskiego w Rzymie, w okresie ferij letnich, Ojciec Św. Pius XI raczył udzielić Seminarium naszemu szczególnego błogosławieństwa apostolskiego. Ks. Rektor Seminarium dodał, że błogosławieństwo Ojca Świętego niewątpliwie wszystkich nas podniesie na duchu, umocni nasze siły i pracę naszą wspólną więcej owocną uczyni, a zarazem synowskie nasze uczucia dla Stolicy Piotrowej wzmocni (BbSd, Księga protokołów 1934-39)*. Także w zbiorach biblioteki seminarium sandomierskiego znajduje się obrazek z wizerunkiem Piusa XI, na odwrocie zaś znajduje się dedykacja napisana przez ks. P. Gołębiowskiego: *Z Rzymu na pamiątkę ks. Piotra Gołębiowski. Rzym 13.VIII.1935 r.*
- ⁵ Cyt. za: M. Zurowski, *Hierarchiczne funkcje zarządzania Kościołem*, Warszawa 1979, s. 192-193.
- ⁶ M. Zurowski, s. 191.
- ⁷ F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957, s. 515, patrz też: tamże, s. 514; K. Sokołowski, *Visitatio ad limina Apostolorum*, CzWD 43 (1969), nr 3-6, s. 85-89.
- ⁸ P. Gołębiowski, *Odezwa w sprawie nominacji administratora apostolskiego diecezji sandomierskiej*, w: tenże, *Maria Spes Nostra. Listy i odezwy pasterskie (1961-1980)*, M. Zimałek (red.), Sandomierz 1989, s. 31-33.
- ⁹ T. Wójcik, *Wspomnienie o ks. biskupie Piotrze Gołębiowskim*, Rzym 1981, s. 5. Prymas Polski kard. s. Wyszyński przesyłając bp. Gołębiowskiemu dekret Kongregacji pro Episcopis mianujący go administratorem apostolskim diecezji sandomierskiej pisał: *Trudności, jakie się nastręczają przy obsadzaniu wakujących diecezji skłoniły Stolicę Apostolską do tej decyzji, by uniknąć narażenia autorytetu Ojca św. przez niesłuszne ograniczenie Jego praw do swobodnego obsadzania stanowisk kościelnych (ArRm, ApPG, Kard. s. Wyszyński do bp. P. Gołębiowskiego 6 III 1968 r.)*. W innym liście-w związku ze sprawą rezygnacji biskupa po ukończeniu 75 lat życia-Prymas pisał do biskupa: *Drogi Biskup wie, że od dawna władze polityczne zgłaszały zastrzeżenie przeciwko powołaniu Księdza Biskupa na stanowisko Biskupa rezydencjalnego w Sandomierzu. Główną przyczynę tych zastrzeżeń opierano na zdecydowanej postawie Księdza Biskupa, w obronie jedności Kościoła świętego w Parafii Wierzbica. Oczywiście Kościół Katolicki broniąc w Polsce swojej niezależności od władz politycznych, nie mógł zgodzić się na tak przykre*

naruszenie jurysdykcji Ojca Świętego. Rada Główna Episkopatu Polski wobec takiego bezprawnego stanowiska władz państwowych postanowiła podtrzymać kandydaturę Księdza Biskupa na wakującą Stolicę biskupią w Sandomierzu (ArRm, ApPG, Pismo z 5 IV 1978 r.). Również Jan Paweł II, prosząc biskupa o pozostanie na urzędzie rządcy Kościoła sandomierskiego, jeszcze raz potwierdził faktyczność prawa pełnego zarządzania diecezją: *Chociaż formalnie spełnia Ksiądz Biskup obowiązki Administratora Apostolskiego, to przecież dla wszystkich, którzy go znają i patrzą na jego biskupie posługiwanie, pozostaje Wasza Ekscelencja prawdziwym i budującym Pasterzem Kościoła Sandomierskiego* (ArRm, ApPG, Jan Paweł II do bp. P. Gołębiowskiego 29 IV 1980 r.). Już po śmierci biskupa na Konferencji Episkopatu Polski w Częstochowie 19 VI 1983 r. papież mówił: *Pragnę (...) przypomnieć równocześnie tych wszystkich członków Konferencji Episkopatu Polski, których Ojciec Przedwieczny raczył odwołać do Siebie od czasu ostatniej mojej obecności w Ojczyźnie. Biskupi ordynariusze: (...) Piotr Gołębiowski, Administrator Apostolski diecezji sandomierskiej, którego ja zawsze uważałem-i prosiłem, żeby siebie też uważał-za Biskupa sandomierskiego (W głębokiej więzi z Narodem. Przemówienie podczas Plenarnej Konferencji Episkopatu Polski, w: Jan Paweł II. Przemówienia Ojca Świętego podczas drugiej wizyty w Ojczyźnie 16-23 czerwca 1983, Poznań 1984, s. 76).*

¹⁰ F. Bączkowicz, dz. cyt., s. 515.

¹¹ Z całą pewnością różnorakie poddawanie represjom bp. Gołębiowskiego było skutkiem jego zdecydowanej postawy popierającej działalność kard. s. Wyszyńskiego i jedność z postanowieniami Episkopatu Polski (por. np.: *Informacja Urzędu do Spraw Wyznań o rozmowach przeprowadzonych z biskupami, Warszawa, 1 II 1966 r.*, w: P. Raina, *Kardynał Wyszyński. Orędzie biskupów a reakcja władz*, t. 6, Warszawa 1995, s. 49; *Notatka urzędnika Urzędu do Spraw Wyznań „A.P.”, oceniająca przebieg rozmów z Biskupami Ordynariuszami na temat uchwał i “pro memoria” Episkopatu Polski z 16 czerwca 1967 r.*, Warszawa, 30 VIII 1967 r., w: P. Raina, *Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945-1990*, t. 2, Poznań 1995, s. 447-448), jak też odważnego stawania w obronie jedności Kościoła w czasie wydarzeń określanych przez władze mianem tzw. *eksperymentu wierzbickiego*, co oznaczało po prostu rozbijanie jedności Kościoła na płaszczyźnie parafii (patrz np.: ArSd, AkWRz, P. Gołębiowski, *Wielki Tydzień w Wierzbicy (7-14 IV 1968)*; *Protokół z posiedzenia Zespołu d/s Kleru przy Wydz. Administracyjnym KC PZPR w dniu 18 grudnia 1962 r.*, w: *Tajne dokumenty Państwo-Kościół 1960-1980*, Londyn 1966, s. 55-56; A. Dudek, *Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970*, Kraków 1995, s. 175-179; P. Raina, *Kardynał Wyszyński. Czasy prymasowskie 1964-1965*, t. 5, Warszawa 1996, s. 54-59).

¹² AAN, USW, sygn. 125/204, k. 138.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże, k. 137.

¹⁵ Tamże, k. 138.

¹⁶ Tamże, k. 136.

¹⁷ ArRm, ApPG, *Księga wykazu czynności biskupich Ks. Biskupa dra Piotra Gołębiowskiego, sufragana sandomierskiego od 28 VII 1957 r. (do 5 X 1980 r.)*, rkps, s. 289.

¹⁸ ArRm, ApPG, Ks, s. Michalski do bp. P. Gołębiowskiego 6 VIII 1973 r. W liście tym ks. Michalski proponował biskupowi, by podróż do Rzymu odbył samolotem, a on sam jest gotów wysłać mu dwieście lub więcej dolarów na kosztą podróży.

¹⁹ AAN, USW, sygn. 125/204, k. 138.

²⁰ ArRm, ApPG, Ks, s. Michalski do bp. P. Gołębiowskiego 8 IX 1973 r.

²¹ Por. T. Wójcik, *Kartki z dziennika podróży do Rzymu*, w: KDS 67(1974), nr 3-4, s. 84.

²² Pismo z dnia 26 X 1973 r. (kopia w zbiorach autora). Bp W. Wójcik pisał m.in.:

Podróż Arcypasterza do Grobów Apostolskich interesuje nas wszystkich. Łączy się z naszym życiem religijnym. Dlatego też nasze myśli, uczucia i modlitwy będą towarzyszyć naszemu Biskupowi, aby za wstawienictwem Matki Kościoła wypełnił swój obowiązek w zdrowiu i dla pożytku wiernych.

²³ Tamże, s. 85.

²⁴ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 288; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 3-4, s. 85-87. Ks. T. Wójcik zapisał: *Ostatnie indywidualne pożegnania i nieśmiałe prośby. Styszę, jak ktoś prosi o zasuszone kwiatki z grobu pap. Jana XXIII, o ziemię zroszoną polską krwią spod Monte Cassino, jest też prośba, aby wiązanek kłosów pszenicznych zawieźć na miejsce męczeństwa pierwszych chrześcijan. Pilnie notuję prośby w pamięci, mam tylko obawę, czy będziemy mogli je spełnić (tamże, s. 87). W aktach bp. P. Gołębiowskiego znajduje się wręczony mu dokument ze słowami: *Wyrazy wdzięczności i głębokiego przywiązania, z zapewnieniem modlitwy wiernych naszej Bazyliki; składamy Jego Świątobliwości Ojcu świętemu Pawłowi VI skromną wiązanek kłosów pszenicznych ziemi sandomierskiej. W imieniu wszystkich wiernych naszej diecezji pragniemy zapewnić Waszą Ekscelencję o naszym wielkim przywiązaniu i stałej modlitwie w intencji Waszej Ekscelencji w czasie podróży i pobytu u Ojca Świętego oraz powrotu do nas. Sandomierz, w listopadzie 1973 r. (ArRm, ApPG).**

²⁵ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 289; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 3-4, s. 87.

²⁶ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 289; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 124-126.

²⁷ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 289-290. Kapelan biskupa zapisał, iż w drodze powrotnej w czasie wsiadania do autobusu podbiegła do niego siostra zmartwychwstanka i zapytała, czy to jest bp Gołębiowski, gdyż usłyszała polską mowę i poznała biskupa (T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 130 - 133).

²⁸ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 291; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 9-10, s. 220.

²⁹ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 3, s. 62.

³⁰ Ks. Wójcik pisał o *nadzwyczaj serdecznym powitaniu* (tamże, s. 66).

³¹ Tamże, s. 64, 66. Prośba o wskazanie na mapie miejscowości pracy biskupa pojawiła się także podczas audiencji dla innych biskupów, np. 15 listopada 1973 r. Paweł VI prosił biskupa włocławskiego Jana Zarebę o wskazanie mu jego stolicy (J. Zareba, *Słowo pasterskie po powrocie z Rzymu*, KDW 57(1974), nr 1-3, s. 40).

³² Następujące teraz zdanie jest wyraźnie dopisane później przez biskupa. Świadczy o tym miejsce-zdanie to jest dopisane pomiędzy wcześniej zapisanymi linijkami w *Księdze wykazu czynności biskupich*. -a także inny odcień atramentu. Ks. T. Wójcik nie pisał nic o tej wymianie zdań z papieżem, być może sam biskup nie mówił mu o tym, później dopiero dodając ten ważny i charakterystyczny szczegół.

³³ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 292; S. Makarewicz, *Był w sercach papieża*, w: *Ave. Pismo diecezji radomskiej*, 1994, nr 18, s. 14. Warto zacytować tutaj także wspomnienia bp. Ignacego Jeża, ordynariusza diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej, który siedem dni później został także-po raz pierwszy jako ordynariusz diecezji-przyjęty przez papieża: *Można sobie wyobrazić jakie głębokie wrażenie robi na biskupie takie spotkanie z Głową chrześcijaństwa twarzą w twarz, gdy się je odbywa pierwszy raz w życiu w takim właśnie charakterze, jak je odbyłem tym razem. Wzruszenie jest wielkie-wrażenie ogromne. Tym bardziej, gdy z drugiej strony wyczuwa człowiek sympatię i życzliwość, z którą się Ojciec Święty wcale nie kryje (Relacja ks. bpa ordynariusza z jego pobytu w Rzymie w miesiącu listopadzie 1973 r., KKWD 2 (1974), nr 1, s. 9).*

- ³⁴ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 3, s. 65 – 66; por. też: P. Gołębiowski, *Odezwa po odbyciu pielgrzymki do progów Apostolskich*, w: tenże, *Maria Spes Nostra*, s. 135–136.
- ³⁵ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 293; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 6-8, s. 190.
- ³⁶ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 289; ; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 129-130.
- ³⁷ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 133-134. Przykładem takiego zaświadczenia jest znajdujące się w aktach bp. Gołębiowskiego (ArRm, ApPG) potwierdzenie uzyskane w czasie wizyty *ad limina Apostolorum* w roku 1977 w bazylice św. Pawła:

Sacrosancta Patriarchalis Basilica S. Pauli
Illustrissimus et Reverendissimus
D. Petrus Gołębiowski
visitavit Limina S. PAULI Apostoli, et praesentem fidem a me Vicario
Sacrarii obtinuit hac die 1 Mensis Novembris Anni 1977
VICARIUS
/podpis/

- ³⁸ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 290.
- ³⁹ Tamże,; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 6-8, s. 192a.
- ⁴⁰ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 290.
- ⁴¹ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 135.
- ⁴² *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 290; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 7-8, s. 183-184.
- ⁴³ T. Wójcik, *Dobry Pasterz-ks. bp Piotr Gołębiowski*, KDS 74(1981), nr 1-2, s. 41.
- ⁴⁴ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 290; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 7-8, s. 185-186.
- ⁴⁵ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 291; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 9-10, s. 222.
- ⁴⁶ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 291; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 273.
- ⁴⁷ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 291; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 274.
- ⁴⁸ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 292; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 276.
- ⁴⁹ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 294; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 6-8, s. 192.
- ⁵⁰ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 289; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 130.
- ⁵¹ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 4-5, s. 105.
- ⁵² Tamże, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 130.
- ⁵³ Tamże, KDS 67(1974), nr 7-8, s. 184.
- ⁵⁴ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 291.
- ⁵⁵ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 292; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 275.
- ⁵⁶ Tamże, s. 276.
- ⁵⁷ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 276.
- ⁵⁸ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 6-8, s. 190.
- ⁵⁹ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 293; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975),

- nr 6-8, s. 191.
- ⁶⁰ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 294; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 6-8, s. 192.
- ⁶¹ Tamże.
- ⁶² *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 294.
- ⁶³ Wg T. Wójcika zwiedzanie Koloseum miało miejsce 14 XI (*Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 9-10, s. 220).
- ⁶⁴ Wg T. Wójcika zwiedzanie tego kościoła miało miejsce 17 XI (*Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 273).
- ⁶⁵ Wg T. Wójcika miało to miejsce 15 XI (*Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 9-10, s. 222).
- ⁶⁶ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 289-294; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 5-6, s. 128-135; 67(1974), nr 7-8, s. 182-187; 67(1974), nr 9-10, s. 220-222; 67(1974), nr 11-12, s. 273-276; 68(1975), nr 3, s. 61-62; 68(1975), nr 6-8, s. 189-192.
- ⁶⁷ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 291; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 67(1974), nr 11-12, s. 274.
- ⁶⁸ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 4-5, s. 105-108.
- ⁶⁹ Tamże, s. 295; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 9-10, s. 229.
- ⁷⁰ T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 9-10, s. 229.
- ⁷¹ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 297, 299; T. Wójcik, *Kartki z dziennika...*, KDS 68(1975), nr 11, s. 258-261; *Posiedzenie Rady Kapłańskiej w diecezji sandomierskiej*, PO 7(1974), nr 1, s. 20. W powitaniu znalazły się i takie słowa: *Spodziewaliśmy się, że serdeczna łaskawość Ojca Świętego dłużej zatrzyma Waszą Ekszelencję niż to było przewidziane, bo spraw ważnych było wiele i dużo czasu na ich rozpatrzenie potrzeba (...)* Nic dziwnego, że termin powrotu oddalał się (za: T. Wójcik, s. 260-261).
- ⁷² *Odezwa po odbyciu pielgrzymki do Progów Apostolskich*, w: P. Gołębiowski, *Maria Spes Nostra*, s. 134-137.
- ⁷³ Prymas pisał m.in.: *Biskupi polscy powrócili szczęśliwie z pielgrzymki ad limina Apostolorum. Rozradowani jesteście tak ojcowskim przyjęciem Waszej Świątobliwości i słowami, które tak wysoko oceniają prace apostolskie Episkopatu Polski. Nadto radujemy się tym, że mogliśmy przynieść chociaż odrobinę pocieszenia Waszej Świątobliwości. Dziękujemy za to Jezusowi Chrystusowi, który dał łaskę wytrwania w wierności Stolicy Apostolskiej* (Kard. s. Wyszyński do Pawła VI 24 XII 1973 r., PO 6(1973), nr 52, s. 1).
- ⁷⁴ Por. Komunikat z 140 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, pkt. 1, PO 7(1974), nr 5, s. 1. Podczas audiencji udzielonej kard. s. Wyszyńskiemu papież mówił: *Wysłuchalem sprawozdań wszystkich niemal biskupów polskich. Przyjechali dobrze przygotowani. Przedstawili swoje relacje w Kongregacjach i mnie osobiście. Odwiedzili bazyliki wyznaczone dla biskupów pielgrzymujących "ad limina". Rozmawiali z prefektem Kongregacji dla Biskupów i dla Kleru. I wszędzie pozostawili obraz przedziwnej wspólnoty postawy wiary, optymizmu i nadziei. Byli wolni od smutku i przygnębienia. Tajemnicą jest dla mnie, że wasi biskupi nie są przygnębieni. Na pewno nie brak wam trudności. - O tak! - Ale widocznie wasza praca wiąże was tak bardzo z duchowieństwem i ludem, że możecie zachować żywą wiarę. Proszę powiedzieć biskupom, kapłanom i ludowi Bożemu, że Papież raduje się z tej wspólnoty, z jednolitej i zwartej programowo, duszpasterskiej działalności Kościoła polskiego (Do duchowieństwa Stolicy podczas „opłatka” /Przemówienie kard. s. Wyszyńskiego z 24 XII 1973 r./, PO 7(1974), nr 1, s. 4).*
- ⁷⁵ T. Wójcik, *Podróż do Grobów Apostolskich Księdza Biskupa dra Piotra Gołębiowskiego Administratora Apostolskiego Diecezji Sandomierskiej 25 X - 22 XI 1977 r.*, KDS 71(1978), nr 1-2, s. 28.
- ⁷⁶ Por. np. ArRm, ApPG, Bp B. Dąbrowski do bp. P. Gołębiowskiego, 20 IX 1977 r.
- ⁷⁷ ArRm, ApPg, Ks, s. Michalski do bp. P. Gołębiowskiego, 17 X 1977 r.

- ⁷⁸ ArRm, ApPG, Bp P. Gołębiowski do kard. s. Wyszyńskiego, 10 VI 1977 r.
- ⁷⁹ ArRm, ApPg, Kard. s. Wyszyński do bp. P. Gołębiowskiego, 5 IV 1978 r.
- ⁸⁰ ArRm, ApPG, Zawiadomienie z dnia 7 X 1977 r.
- ⁸¹ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 385.
- ⁸² Tamże; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 1–2, s. 28–29.
- ⁸³ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 386; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 3–4, s. 86. Nadmienić należy, że watykański dziennik *L'Osservatore Romano* (31 X–1 XI 1977 r., nr 252) relacjonując przebieg beatyfikacji (*Grande lezione d'amore e di fiducia per i giovani*) umieścił zdjęcie uczestników Mszy św. beatyfikacyjnej, a wśród nich bp. Gołębiowskiego (s. 2).
- ⁸⁴ ArRm, ApPG, Bp P. Gołębiowski do bp. W. Wójcika, 7 XI 1977 r.; *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 386.
- ⁸⁵ W tym: 19 ordynariuszy, 4 administratorów apostolskich (3 z terenów wschodnich Polski i biskup z Sandomierza), 1 wikariusz kapitulny i 5 biskupów pomocniczych (por. *La fede millenaria della Polonia cattolica*, OsRom, 13 XI 1977 r., nr 262, s. 1).
- ⁸⁶ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 387; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 3–4, s. 87–88; *Komunikat ze 161 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, PO 10(1977), nr 52, s. 01; H. Goździewicz, *Komunikat Sekretariatu Prymasa Polski* z 18 XI 1977 r., MPP 62(1977), nr 11, s. 450–451; *Czynności arcybiskupie w listopadzie i grudniu 1977 roku oraz w styczniu 1978 roku*, MPP 63(1978), nr 1, s. 53. Wg uczestnika tego spotkania bp. Mariana Rechowicza, administratora apostolskiego w Lubaczowie, papież mówił ze wzruszeniem i serdecznością (*List pasterski bpa M. Rechowicza z okazji podróży "ad limina Apostolorum"*, PO 11(1978), nr 2, s. 13). Tekst przemówienia papieża w języku łacińskim i włoskie streszczenie przemówienia Prymasa Polski: *La fede millenaria della Polonia cattolica*, OsRom, 13 XI 1977 r., nr 262, s. 1–2 (tłum. na język polski: PO 10(1977), nr 49, s. 15–18).
- ⁸⁷ J. Piątek, *Posiedzenie naukowo-dydaktyczne księży profesorów Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach*, KPD 55(1979), nr 1, s. 30.
- ⁸⁸ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 389.
- ⁸⁹ Tamże, s. 386–387, 389.
- ⁹⁰ Tamże, s. 386; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 3–4, s. 85.
- ⁹¹ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 386; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 1–2, s. 29–31; *Pielgrzymki chorych do sanktuariów maryjnych w diecezji sandomierskiej*, PO 10(1977), nr 40, s. 17–18.
- ⁹² *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 386–388; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 3–4, s. 86, 89–90; *Komunikat ze 161 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, PO 10(1977), nr 52, s. 03.
- ⁹³ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 386–388.
- ⁹⁴ Bp P. Gołębiowski, ks. T. Wójcik do ks. J. Adamczyka 1 XI 1977 r. (w zbiorach autora).
- ⁹⁵ *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 389; T. Wójcik, *Podróż do...*, KDS 71(1978), nr 3–4, s. 90.
- ⁹⁶ *Księga wykazu czynności biskupich...*, 389, 391.
- ⁹⁷ *Komunikat ze 161 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, PO 10(1977), nr 52, s. 01, 03.
- ⁹⁸ *Przemówienie Ojca Świętego z dnia 9 maja 1973 r. zapowiadające Rok Jubileuszowy*, KDS 67(1974), nr 3–4, s. 53–55.
- ⁹⁹ T. Wójcik, *Migawki z Rzymu*, KDS 69 (1976), nr 1, s. 10; *Wyjazd biskupów polskich do Rzymu*, PO 8(1975), nr 50, s. 19–20.
- ¹⁰⁰ ArRm, ApPG, Zaproszenie wystosowane przez bp. W. Rubina 27 V 1974 r.
- ¹⁰¹ ArRm, ApPG, Bp W. Rubin do bp. P. Gołębiowskiego 30 V 1974 r.

- ¹⁰² Wyjazd Ks. Biskupa P. Gołębiowskiego do Rzymu, KDS 68(1975), nr 12, s. 279.
- ¹⁰³ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 343; T. Wójcik, Migawki z Rzymu, KDS 69(1976), nr 1, s. 11.
- ¹⁰⁴ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 344.
- ¹⁰⁵ Przemówienie Prymasa Polski do Ojca Świętego w imieniu jubileuszowej pielgrzymki biskupów polskich na X-lecie zakończenia Soboru Wat. II, PO 8(1975), nr 52, s. 01-03.
- ¹⁰⁶ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 344; T. Wójcik, Migawki z Rzymu, KDS 69(1976), nr 1, s. 12. Tekst nieoficjalnego przemówienia papieskiego: Słowa Ojca Świętego Pawła VI skierowane do pielgrzymki biskupów polskich /6 XII 1975 r./, PO 8(1975), nr 52, s. 03-06; polski tekst informacji z OsRom, 7 XII 1975 r., nr 283 (Paolo VI ai vescovi polacchi. Vitalità della fede cattolica in Polonia): PO 8(1975), nr 52, s. 06-07; Głos polskich biskupów-pielgrzymów z Bazyliki Świętego Piotra-przemówienie kard. s. Wyszyńskiego w Radiu Watykańskim 15 XII 1975 r., PO 9(1976), nr 1, s. 2; por. też: Pielgrzymka biskupów polskich na Rok Święty do Rzymu na X-lecie zakończenia Soboru Wat. II /przemówienie kard. s. Wyszyńskiego z 24 XII 1975 r./, PO 9(1976), nr 3, s. 3-4.
- ¹⁰⁷ Niezmiernie cieszymy się i czujemy nasyceni się tym, że wraz z nami ofiarę Mszy Świętego składa cieszący się autorytetem członek Prezydium Soboru-kardynał Stefan Wyszyński, który przy tej szczęśliwej okazji przybył do Rzymu, ze znaczną częścią Episkopatu Polski (Maryja wzorcowym modelem i idealnym typem Kościoła-homilia Pawła VI z 8 XII 1975 r., PO 9(1976), nr 3, s. 28).
- ¹⁰⁸ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 345; T. Wójcik, Migawki z Rzymu, KDS 69(1976), nr 1, s. 13-14, s. Wyszyński, Czynności Prymasa Polski w 1975 r., WAG 31(1976), nr 7, s. 159.
- ¹⁰⁹ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 346.
- ¹¹⁰ Tamże, s. 343-346.
- ¹¹¹ S. Wyszyński, Czynności Prymasa Polski w 1975 r., s. 159.
- ¹¹² Księga wykazu czynności biskupich..., s. 345-346.
- ¹¹³ Tamże, s. 346; Powrót Ks. Bpa P. Gołębiowskiego z Rzymu, KDS 69(1976), nr 1, s. 16.
- ¹¹⁴ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 347; Powrót Ks. Bpa P. Gołębiowskiego z Rzymu, KDS 69(1976), nr 1, s. 16.
- ¹¹⁵ Komunikat ze 151 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, PO 9(1976), nr 9, s. 7.
- ¹¹⁶ Bp P. Gołębiowski pisze o grupie 8 przedstawicieli diecezji (Księga wykazu czynności biskupich..., s. 410), natomiast ks. T. Wójcik wlicza więcej członków tej delegacji: bp P. Gołębiowski, ks. Z. Majchrzyk, ks. A. Kończak, ks. T. Wójcik, ks. J. Gałań, ks. T. Kucharczyk, ks. Z. Niewadzi, ks. B. Piątek, ks. K. Pelc, ks. L. Skrok, ks. F. Wolak, ks. s. Wąsiel, s. T. Sroka, s. W. Zabielska, księga filipini z Radomia i Studzianny (T. Wójcik, Kardynał Karol Wojtyła na stolicy Świętego Piotra, KDS 71(1978), nr 11-12, s. 279); Modlitwy w intencji Papieża Jana Pawła II w Sandomierzu, PO 11(1978), nr 46, s. 15.
- ¹¹⁷ Tym samym samolotem lecieli do Rzymu między innymi biskupi: W. Pluta, ordynariusz gorzowski, Alfons Nossol, ordynariusz opolski i Tadeusz Werno, biskup pomocniczy diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej (A. Offmański, Byliśmy uczestnikami krakowskiego wesela na Watykanie, Prezb 7(1979), nr 1, s. 23).
- ¹¹⁸ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 410; T. Wójcik, Kardynał Karol Wojtyła..., KDS 71(1978), nr 11-12, s. 279; A. Offmański, s. 23-24.
- ¹¹⁹ T. Wójcik, Kardynał Karol Wojtyła..., KDS 71(1978), nr 11-12, s. 280.
- ¹²⁰ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 410.
- ¹²¹ Tamże; S. Wyszyński, Prace Prymasa Polski w Roku Pańskim 1978, WAG 34(1979), nr 9-10, s. 205. Tekst kazania kard. Wyszyńskiego: Zwycięstwo przyszło-a jest to zwy-

- cięstwo Maryi, PO 11(1978), nr 45, s. 1-7. Przemówienie arcybiskupa Filadelfii kard. Jana Króla, PO 11(1978), nr 45, s. 8-9.
- ¹²² Księga wykazu czynności biskupich..., s. 411; S. Wyszyński, *Prace Prymasa Polski...*, s. 205.
- ¹²³ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 411; T. Wójcik, *Kardynał Karol Wojtyła...*, KDS 71(1978), nr 11-12, s. 280; S. Wyszyński, *Prace Prymasa Polski...*, s. 205.
- ¹²⁴ P. Gołębiowski, *Odezwa biskupa administratora apostolskiego diecezji sandomierskiej na dzień modlitw w intencji Ojca Świętego Jana Pawła II, w niedzielę 26 listopada 1978 r.*, KDS 71(1978), nr 11-12, s. 268; S. Wyszyński, *Prace Prymasa Polski...*, s. 205.
- ¹²⁵ O posłudze K. Wojtyły w diecezji sandomierskiej, zob.: *Kalendarium obecności duszpasterskiej biskupa, arcybiskupa, kardynała Karola Wojtyły w diecezji sandomierskiej do chwili wyboru na papieża, Rocznik diecezji sandomiersko-radomskiej 1989*, s. 6-7.
- ¹²⁶ Księga wykazu czynności biskupich..., s. 411.
- ¹²⁷ Tamże.
- ¹²⁸ *Podziękowanie Ojca Świętego za udział w inauguracji nowego pontyfikatu*, PO 11(1978), nr 48, s. 1.
- ¹²⁹ *Komunikat ze 166 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, PO 11(1978), nr 50, s. 01.
- ¹³⁰ *Telegram Konferencji Episkopatu Polski do Jego Świątobliwości Ojca Świętego Jana Pawła II*, PO 11(1978), nr 50, s. 04.
- ¹³¹ ArRm, ApPG, Bp P. Gołębiowski do Jana Pawła II 25 II 1980 r.; bp P. Gołębiowski do kard. s. Wyszyńskiego 24 II 1980 r.
- ¹³² ArRm, ApPG, Jan Paweł II do bp. P. Gołębiowskiego 29 IV 1980 r.
- ¹³³ ArRm, ApPG, Bp P. Gołębiowski do kard. s. Wyszyńskiego 24 II 1980 r.
- ¹³⁴ Przy okazji chciał zawieźć do Watykanu medale 1000-lecia Sandomierza (ArRm, ApPG, Zaświadczenie Kurii Diecezjalnej Sandomierskiej z 11 XI 1980 r.).
- ¹³⁵ *Przemówienie ks. Bpa Walentego Wójcika na pogrzebie dn. 5 XI 1980*, KDS 74(1981), nr 1-2, s. 32; S. Makarewicz, *Pasterz nieustraszony*, w: *Ave. Pismo diecezji radomskiej*, 2000, nr 44, s. 1.
- ¹³⁶ *Pogrzeb śp. Ks. Biskupa Piotra Gołębiowskiego*, KDS 74(1981), nr 1-2, s. 32.
- ¹³⁷ S. Makarewicz, *Byłem ministrantem Sługi Bożego*, w: *Ave. Pismo diecezji radomskiej*, 1993, nr 23, s. 6.
- ¹³⁸ *Przemówienie ks. Bpa Walentego Wójcika...*, KDS 74(1981), nr 1-2, s. 32; *Pogrzeb śp. Bpa Piotra Gołębiowskiego, pasterza diecezji sandomierskiej*, PO 13(1980), nr 48, s. 13.
- ¹³⁹ Dla całości obrazu biskupich spotkań administratora apostolskiego z papieżem należy dodać, że w czasie pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 1979 r. biskup uczestniczył w dniach 1-2 VI w Warszawie w powitaniu na lotnisku, papieskim ingresie do archikatedry warszawskiej, jako pierwszy koncelebrans uczestniczył w sprawowanej pod przewodnictwem Jana Pawła II Mszy św. na Placu Zwycięstwa; w dniach 3-6 VI był obecny podczas pobytu papieża na Jasnej Górze: 4 VI koncelebrował Mszę św. pod przewodnictwem papieża, 5-6 VI brał udział w spotkaniach z Ojcem świętym, m.in. w Konferencji Episkopatu Polski (por. *Księga wykazu czynności biskupich...*, s. 421-422). Wspomnieć też należy, że Sekretarz Episkopatu bp B. Dąbrowski przesyłając podziękowanie biskupowi za fotografie kard. K. Wojtyły z różnych diecezjalnych uroczystości dołączył *portret darowany, jako wyraz wdzięczności przez Ojca Świętego dla Waszej Ekscelencji* (ArRm, ApPG, Bp B. Dąbrowski do bp. P. Gołębiowskiego 6 II 1979 r.).
- ¹⁴⁰ ArRm, ApPG, Jan Paweł II do bp. W. Wójcika, bp, s. Sygnety i Kapituły 4 XI 1980 r.
- ¹⁴¹ ArRm, ApPG, Testament z dnia 2 II 1979 r.